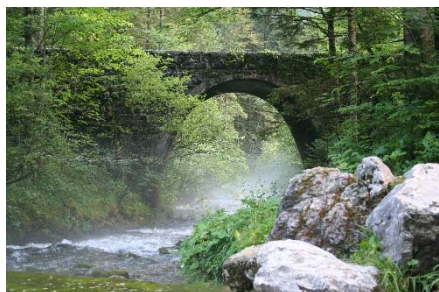
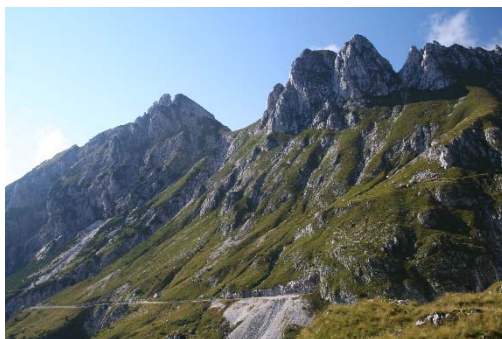

STROKOVNA PODPORA FOKUSNIM SKUPINAM V SKLOPU PRIPRAVE STRATEGIJE PROSTORSKEGA RAZVOJA SLOVENIJE 2050

PODEŽELJE IN ZELENA INFRASTRUKTURA

Stokovna podpora fokusnim skupinam v sklopu priprave Strategije prostorskega razvoja Slovenije 2050

Podeželje in zelena infrastruktura

Dopolnjeno gradivo 1. faze

Naročnik:	Ministrstvo za okolje in prostor
Pogodba št.:	2550 – 16 - 510013
Predstavnica naročnika:	Blanka Bartol
Izvajalka:	Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta
Predstavnica izvajalke:	Nadja Penko Seidl
Člani projektne skupine:	asist. dr. Nadja Penko Seidl prof. dr. Marina Pintar prof. dr. Andrej Bončina

Ljubljana, november 2016

VSEBINA

1	IZHODIŠČA	4
1.1	Podeželje	4
1.1.1	Razumevanje pojma podeželje, pregled različnih klasifikacij in predlog opredelitve podeželja v Sloveniji	4
1.1.2	Vloga podeželja (poudarek na različnih funkcijah podeželja, njihovi diverzifikaciji)	13
1.1.3	Odnos med podeželjem in urbanimi območji	15
1.2	Zelena infrastruktura	17
1.2.1	Razumevanje pojma zelena infrastruktura (na različnih ravneh, od mestne/lokalne, preko regionalne, nacionalne, do širše, Evropske) in predlog opredelitve zelene infrastrukture	17
1.2.2	Funkcije in koristi zelene infrastrukture (okoljska, ekološka, družbena, itd.)	23
1.2.3	Zelena infrastruktura v funkciji povezovanja podeželskih in urbanih območij	25
2	RAZVOJNI POTENCIALI IN OMEJITVENI DEJAVNIKI DEJAVNOSTI NA PODEŽELJU	26
2.1	Poselitev	27
2.2.	Kmetijstvo	29
2.3	Gozdarstvo	32
2.4	Turizem in rekreacija	37
2.5	Mineralne surovine	39
3	NAVEZAVA NA CILJE SPRS: KATERE CILJE ZASLEDUJEMO IN NA KAKŠEN NAČIN	43
VIRI		44

Gradivo je pripravljeno kot dopolnitev gradiva 1. faze glede na razpravo v prvem krogu delavnice.

1 IZHODIŠČA

1.1 Podeželje

1.1.1 Razumevanje pojma podeželje, pregled različnih klasifikacij in predlog opredelitve podeželja v Sloveniji

Slovar slovenskega knjižnega jezika podeželje opredeli kot »območje zunaj večjih mest«, vendar Drozg in Pelc (2008) v svojem pregledu različnih opredelitev podeželja opozarjata na pomanjkljivosti takšne negativne opredelitve, ter opozarjata na dejstvo, da se v Sloveniji pri opredelitvah podeželja še vedno osredotočamo predvsem na fizične oz. morfološke dejavnike, kot so raba prostora, značilnosti poselitvenega vzorca, manj pa na socialne, funkcijske in kulturne vidike, ki so prav tako pomembni. Podeželje tako razumemo kot:

- fizično kategorijo, zato so elementi fizičnega prostora izhodiščni pri vseh opredelitvah,
- območje, ki se razlikuje od mest, zato so mesta pogosto uporabljena kot referenčna točka,
- območje, kjer prevladujeta kmetijstvo in gozdarstvo kot gospodarski dejavnosti¹, ter
- območje manjše gostote in počasnejše rasti prebivalstva.

Tudi spletni Cambridge slovar podeželje/countryside opredeli podobno kot SSKJ: »zemljišča izven mest ali industrijskih območij, ki so v kmetijski rabi ali naravno ohranjena« (<http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/countryside>).

Sodobnejše opredelitve podeželja pa poudarjajo, da to ni sinonim za območje v kmetijski rabi ali območje, ki gospodarsko stagnira. Kljub temu je termin podeželski/rural pogosto sinonim za ne-urbano, urbana območja pa so opredeljena na osnovi kriterijev kot so minimalna gostota prebivalstva in/ali minimalna velikost naselij (New Rural Policy, OECD). OECD je predlagala regionalno tipologijo (TL3 – territorial regions 3), v kateri so regije/teritorialne enote razvrščene v tri skupine:

- (1) Pretežno urbana območja,
- (2) Vmesna območja in
- (3) Pretežno ruralna območja – v teh znotraj območja OECD živi približno četrtnina prebivalstva, v Sloveniji pa več kot polovica.

Ob upoštevanju kriterijev kot so gostota prebivalstva, oddaljenost od urbanih centrov, potovalni časi do centrov pa območja lahko nadalje razvrstimo v:

- obmestna, v katerih živi 80% prebivalcev OECD, ter
- odročna, kjer prebiva preostalih 20% podeželskega prebivalstva OECD.

Ob upoštevanju funkcionalnih urbanih območij ter vzorcev dnevnih migracij, OECD podeželska območja razdeli v tri tipe:

- (1) Podeželska območja znotraj funkcionalnih urbanih območij. Njihov razvoj je povezan z urbanih območji, glavni izzivi, s katerimi se soočajo ta območja pa so: koncentracija storitvenih

¹ Danes so na številnih podeželskih območjih prisotne tudi druge dejavnosti, ki pogosto prispevajo večji delež k ekonomiji podeželskih območij.

dejavnosti v jedrnem delu, povpraševanje po delovni sili ter upravljanje s politiko rabe prostora zaradi pritiskov urbanih centrov.

- (2) Podeželska območja izven, a v neposredni bližini urbanih območij. To so območja, ki imajo običajno trdno gospodarsko osnovo, privlačijo nove prebivalce, poseben izziv v teh območjih pa predstavlja gospodarska in družbena raznolikost – predvsem skozi tekmo za prostor oz. njegovo rabo ter različne potrebe in želje starih in novih prebivalcev teh območij.
- (3) Podeželska območja oddaljena od urbanih območij. V teh območjih so z gospodarskega vidika ključne primarne dejavnosti, gospodarska rast je odvisna od prepoznavanja ključnih potencialov in prednosti teh območij (npr. kmetijstvo, gozdarstvo, turizem) ter sočasnega izboljšanja povezav in servisnih storitev.

Pri sodobnih opredelitvah podeželja so poleg fizičnih značilnosti običajno obravnavani številni vidiki in procesi, ki vplivajo na njegovo podobo in funkcijo (povzeto po ESPON EDORA, 2011):

- (1) **Ekonomski**, pri čemer je treba poudariti:
 - a) strukturne spremembe, ki se odražajo predvsem v diverzifikaciji funkcij, razvoju sekundarnih in terciarnih dejavnosti kot gonilnih sil razvoja; temu se običajno pridružujejo še globalizacija, transport ter liberalizacija svetovne trgovine,
 - b) izkoriščanje okoljskih javnih dobrin na podeželju, kot so biotska raznovrstnost, krajina in tradicionalna kultura.

Ekonomski procesi vodijo na eni strani k diverzifikaciji podeželja – tudi na odročnih območjih, na drugi pa se kažejo v povečevanju kmetijske specializacije, merila in produkcije – ta trend je prisoten na območjih z ugodnejšimi pogoji za kmetijstvo, ki so običajno tudi dostopnejša.

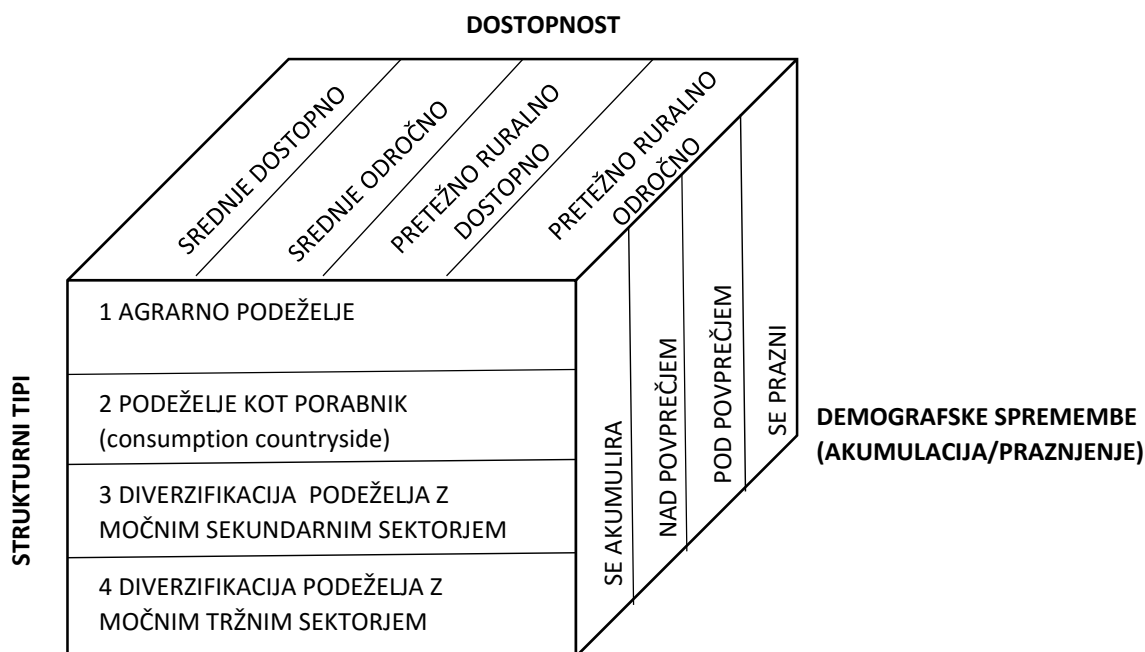
- (2) **Družbeni** procesi se kažejo predvsem v obliki migracij, od katerih se Slovenija sooča z:
 - a) odseljevanjem iz odročnih podeželskih območij in
 - b) deurbanizacijo: selitvami iz mest v dostopna podeželska območja.
- (3) **Politike**: pri tem gre predvsem za na novo opredeljevanje administrativnih meja kot odziv na spremenjene vzorce dnevnih migracij (zaposlitveni centri in zaledja).
- (4) **Okoljski**: dvig temperature, suša in ostali nepredvidljivi vremenski pojavi (pozeba, neurja, toča), ki smo jim priča v našem klimatskem pasu, se odražajo v slabših/negotovih pogojih za kmetovanje ter degradaciji okolja, ki posledično postane tudi manj privlačno za turizem in prostočasne dejavnosti.
- (5) **Regionalni kontekst** in možnosti prihodnjega razvoja podeželskih območij so prikazane v obliki treh scenarijev:
 - a) Agro-centrični scenarij je usmerjen k odmiku od zgolj proizvodnje hrane proti multifunkcionalni industriji, k zagotavljanju javnih dobrin na podeželju in diverzifikaciji dejavnosti – npr. predelava hrane, rekreacija, turizem. Podeželje opredeli kot t. im. »consumption countryside«, pomemben je premik od kmetijske politike, ki podpira modernizacijo kmetijstva k poudarjanju razvoja podeželja in kmetih kot skrbnikov podeželskega okolja.
 - b) Ruralno-urbani scenarij osvetljuje vzročno-posledične povezave in procese, ki vodijo k diferenciaciji in povečevanju razlik med dostopnimi in odročnimi ter redko poseljenimi podeželskimi območji.
 - c) Globalizacijski poudarja pomen povečane povezanosti in liberalizacije globalnega trga. To vključuje prostorsko segmentacijo trga dela s poceni delovno silo na nekaterih območjih, ter na drugi strani mesta in obmestna območja, ki prinašajo dobro plačane zaposlitve. Strukturne

spremembe, kot so zmanjševanje deleža kmetijstva in povečanje deleža servisnih dejavnosti v gospodarstvu, so posledica globalizacije.

V ESPON-ovem projektu EDORA je tipologija podeželskih območij izdelana na osnovi treh kriterijev, ki so sinteza vseh procesov, ki potekajo na podeželju in po katerih se podeželska območja razlikujejo med sabo:

- (1) **Ruralnost/dostopnost:** ta tipologija je bila izpeljana iz ruralno-urbanega scenarija in opredeljuje štiri tipe podeželskih območij glede na dostopnost.
- (2) **Ekonomsko prestrukturiranje:** ta tipologija izhaja iz agro-centričnega in ruralno-urbanega scenarija in prav tako opredeli štiri tipe podeželskih območij glede na njegove funkcije.
- (3) **Učinkovitost/storilnost (performance):** ta tipologija regije razvršča na premico med akumulacijo in praznjenjem.

Tipologija podeželskih območij je tako predstavljena v obliki kocke, pri kateri je vsaka dimenzija predstavljena z enim kriterijem:

Slika 1: EDORA tipologija podeželskih območij

Analiza podeželskih območij na makro (evropski) ravni je pokazala, da se agrarno podeželje v večini primerov prazni, podobno je s podeželskimi območji z močnim sekundarnim sektorjem – predvidevajo da zato, ker so ta območja zelo odvisna od predelovalne industrije, ki je v upadanju. Na drugi strani pa t. im. »consumption countryside« in območja z močnim tržnim sektorjem privlačijo nove prebivalce.

Perpar (2014) v svoji raziskavi definira **podeželsko območje, kot prostorsko enoto s podobnimi naravnimi, gospodarskimi in družbenimi značilnostmi ter razpoznavno identiteto, za katero je mogoče opredeliti skupna razvojna izhodišča.**

Na podlagi njegovega pregleda literature izhaja, da pri opredeljevanju podeželja lahko razlikujemo med dvema pristopoma:

- (1) Prvi, prostorski, označuje podeželje kot poseben tip prostora, drugi pa ga označuje kot družbeno predstavo (Terluin, 2001 cit. po Perpar 2014). Tudi v povezavi z opredeljevanjem podeželja v Sloveniji omenja dva pristopa in sicer, da nekateri avtorji podeželje opredeljujejo kot nemestno, drugi ga opredeljujejo na osnovi njegovih lastnih značilnosti. Pri prvi definiciji se pojavi problem, ker z nikalno definicijo avtorji ne povedo, kaj podeželje je (Perpar, 2014).
- (2) V sklopu drugega pristopa je nastala členitev slovenskega podeželja in sicer je Kovačič s sod. (2000) slovenski prostor razčlenil na mestni in podeželski, ki ga je v nadaljevanju razčlenil na tri območja ter dve od njih še naprej na podobmočja (Preglednica 1).

Preglednica 1: Tipološka členitev podeželja v Sloveniji (Kovačič, 2000)

Tip	Podtip
Obmestje	-
Značilna podeželska območja	Značilna podeželska ravninska območja Značilna podeželska gričevnata območja Značilna podeželska hribovita in gorska območja
Območja praznjenja	Območja intenzivnega praznjenja Območja zmernega praznjenja Območja potencialnega praznjenja

Tipologija je sicer dobro opredelila območja glede na stanje in možnost razvoja. Glavna njena pomanjkljivost za izvedbo v praksi pa je, da je bila temeljna prostorska enota krajevna skupnost, za katere pa danes ni več mogoče pridobiti relevantnih podatkov (Perpar, 2014).

Kasneje sta tipološko členitev slovenskega podeželja pripravila še Kladnik in Ravbar (Kladnik in Ravbar, 2003, cit. po Perpar, 2014), kjer pa je bila glavna pomanjkljivost uporaba (pre)velikega nabora kazalnikov, za katere ni bilo mogoče pridobiti podatkov na ravni naselij in zato sintezna karta ne predstavlja zaokroženih homogenih območij (Perpar, 2014).

Program razvoja podeželja (PRP) (PRP, 2015), je v svoji različici 1.3, opredelil podeželje za potrebe izvajanja nekaterih ukrepov PRP na sledeč način:

»PRP 2014–2020 pokriva celotno območje Republike Slovenije (RS). Glede na OECD definicijo podeželskih območij se Slovenija kot celota uvršča med podeželska območja, slovenske statistične regije pa so nadalje razvrščene v:

- (1) **pretežno podeželske regije**, ki pokrivajo 11.889,2 km² oziroma 58,65 % ozemlja, so: pomurska, podravska, koroška, spodnjeposavska, notranjsko-kraška, goriška, jugovzhodna Slovenija;
- (2) **zmerno podeželske regije**, ki pokrivajo 8.383,8 km² oziroma 41,63 % ozemlja, so: zasavska, gorenjska, obalno-kraška, osrednjeslovenska, savinjska.

Za doseganje cilja uravnoteženega teritorialnega razvoja podeželskih gospodarstev in skupnosti, vključno z ustvarjanjem in ohranjanjem delovnih mest, so v poglavju 8.1 »Posebna opredelitev podeželskega

območja« opredeljeni ukrepi oziroma podukrepi, kjer se kot podeželska območja štejejo naselja z manj kot 5.000 oziroma manj kot 10.000 prebivalci.«

Posebna opredelitev podeželskega območja

Posebna opredelitev podeželskega območja se uporablja za ukrep M19, za ukrep M07 ter podukrep M06.4 ukrepa M06. V primeru ukrepa M19 se kot podeželsko območje štejejo vsa naselja z manj kot 10.000 prebivalci. V primeru ukrepa M07 ter podukrepa M06.4 pa se kot podeželsko območje štejejo vsa naselja z manj kot 5.000 prebivalci (Preglednica 2).

Preglednica 2: Posebna opredelitev podeželskih območij v okviru Programa razvoja podeželja 2014-2020

Opredelitev: kot podeželska območja se štejejo vsa naselja z manj kot	Številka in ime ukrepa/podukrepa
5.000 prebivalci	M06: Razvoj kmetij in podjetij M06.4 Podpora za naložbe v vzpostavitev in razvoj nekmetijskih dejavnosti
10.000 prebivalci	M07 Osnovne storitve in obnova vasi na podeželskih območjih M19 Podpora za lokalno razvoj v okviru pobude LEADER (lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost)

Povzeto po PRP 2014-2020 so cilji in nameni omenjenih ukrepov in podukrepa sledeči:

Cilj ukrepa M06

Cilj ukrepa je tudi spodbuditi razvoj nekmetijskih dejavnosti na račun večje rabe endogenih potencialov ter ustvariti dodatni vir dohodka na podeželju, ohranjanju obstoječih delovnih mest, pa tudi k ustvarjanju novih, zlasti zelenih delovnih mest. To je še posebej pomembno za majhne kmetije in podjetja z nizko stopnjo tržne usmerjenosti, kot tudi za tiste z gospodarsko in razvojno šibkejših območij, ki si lahko z razvojem nekmetijskih dejavnosti ustvarijo dodatne vire dohodka in si na ta način zagotovijo ekonomsko in socialno stabilnost. Razvoj nekmetijskih dejavnosti jim lahko omogoči nadaljnji razvoj in odpira nove poslovne priložnosti npr. preko vključevanja v živilske, gozdno-lesne in druge neživilske verige ter širše lokalno gospodarstvo. Glede na različno stopnjo razvitosti in zmožnosti aktiviranja endogenih potencialov med posameznimi podeželskimi območji v Sloveniji, je smiselno diverzifikacijo v nekmetijske dejavnosti spodbujati ciljno usmerjeno in sicer usmeriti podpore zlasti v območja s slabšo gospodarsko in razvojno uspešnostjo, z visoko stopnjo brezposelnosti in nizkim zaposlitvenim potencialom.

Namen podukrepa M06.4

Namen podukrepa je zagotoviti podporo naložbam v ustanovitev in razvoj nekmetijskih dejavnosti na podeželju. Podukrep uvaja finančne instrumente oziroma povratne oblike financiranja, s čimer želimo upravičencem zagotoviti lažji dostop do finančnih sredstev v razmerah nedelovanja bančnega trga ter na ta način spodbuditi hitrejši gospodarski razvoj na podeželju.

Namen ukrepa M07

Namen ukrepa je izgradnja širokopasovnih omrežij v naseljih z manj kot 5.000 prebivalcev. Območja gradnje širokopasovne infrastrukture so za potrebe tega ukrepa definirane kot območja, kjer ob času vložitve vloge na javni razpis takšni širokopasovni priključki niso omogočeni in hkrati ni tržnega interesa za njeno gradnjo oziroma kot območja, kjer novi interesenti nimajo možnosti pridobitve takšnega širokopasovnega priključka.

Cilj ukrepa M19

Cilj ukrepa LEADER je spodbujanje socialne vključenosti, zmanjševanje revščine in gospodarski razvoj podeželskih območij s poudarkom na pospeševanju lokalnega razvoja podeželskih območij. Poleg tega pa pomembno prispeva reševanju drugih lokalnih potreb, zlasti k ohranjanju narave, varstvu okolja ter kulturne krajine, kulturne dediščine in njenih elementov ter predstavlja izziv za različne ciljne skupine na podeželju.

Predlog tipologije podeželskih območij za SPRS²

Na osnovi zgoraj predstavljenih tipologij podeželskega prostora predlagamo njihovo sintezo v tri tipe podeželskih območij:

(1) Urbanizirana podeželska območja:

Nahajajo se na obrobju večjih mest (predvsem središč nacionalnega pomena). Pogosto gre za spalna naselja, ki so »podhranjena« s funkcijami - razvila so se nenačrtovano in storitvene dejavnosti niso sledile hitri rasti prebivalstva (predvsem vrtci, javni transport). Površina kmetijskih zemljišč se zaradi širjenja pozidanih območij zmanjšuje. Kmetijstvo je v teh območjih »odrinjeno« na rob, z njim se ukvarja majhen delež prebivalstva, pogosti so konflikti med kmeti in ostalimi prebivalci. Zaradi širjenja naselij so kmetije pogosto obdane s stanovanjskimi objekti, kar povzroča njihovo utesnjenost in težnje po preselitvi.

² V SPRS 2004 so opredeljena središča mednarodnega, nacionalnega, regionalnega in medobčinskega pomena z gravitacijskimi območji. Izhodišča za opredelitev tega sistema so v pomenu posameznih mestnih naselij, ter funkcijah, ki jih opravljajo. Predlagana tipologija podeželskih območij ima izhodišča drugje, to je v značilnosti podeželskih območij, zato je težko potegniti enostavne vzporednice med posameznim tipom podeželskega območja in tipom urbanega središča, na katerega se (praviloma) navezuje. Medtem ko velja, da se predvsem urbanizirana podeželska območja nahajajo na obrobju središč mednarodnega ali nacionalnega pomena in se v večini primerov direktno navezujejo na ta središča, lahko že pri jedrnih podeželskih območjih opazimo večjo raznolikost. Medtem ko nekatera direktno gravitirajo na središča nacionalnega pomena (npr. okolica Novega mesta, Murske Sobote), druga gravitirajo lahko na dve središči z različnim pomenom. Tak primer je npr. Savinjska dolina, kjer jedrna podeželska območja gravitirajo tako na Celje kot središče nacionalnega pomena, obenem pa na nekatera manjša lokalna središča (npr. Žalec), kjer so prisotne nekatere funkcije (npr. šola, osnovna zdravstvena oskrba, itd.). Podoben primer je Vipavska dolina, kjer jedrna podeželska območja gravitirajo na Vipavo ali Ajdovščino, z nekaterimi funkcijami pa na Novo Gorico. Do take situacije prihaja predvsem zaradi lege jedrnih podeželskih območij (kombinacija ugodnega terena, posledično večja zgostitev prebivalstva in dobra prometna povezanost). Razmejitev med urbaniziranim podeželjem in jedrnimi podeželskimi območji je zato pogosto težavna. Pri odročnih podeželskih območjih, kjer gre običajno za območja, ki so odmaknjena od pomembnejših prometnih povezav in imajo obenem slabše pridelovalne pogoje za kmetijstvo, je običajno odnos med podeželjem in lokalnim središčem bolj jasno izražen. Posamezna mestna in trška naselja opravljajo funkcijo lokalnih središč in zagotavljajo večino funkcij prebivalstvu.

Slika 2: Podeželje na obmroblju večjih mest (Vevče pri Ljubljani)

(2) Jedrna podeželska območja:

Ta območja niso neposredno povezana z večjimi mesti, pogosto gravitirajo na manjša lokalna oskrbna središča. Nahajajo se na območjih z dobrimi pridelovalnimi pogoji, kar omogoča tržno usmerjeno kmetijstvo. Ležijo v bližini prometnih povezav in so dobro dostopna. Poleg kmetijstva se v teh območjih razvijajo tudi sekundarne dejavnosti (razne obrtno-industrijske cone), ki predstavljajo pomembne zaposlitvene priložnosti.

Slika 3: Krajina jedrnega podeželskega območja (Murski Črnci na levem bregu Mure)

(3) Odmaknjena podeželska območja:

Ta območja so odmaknjena od glavnih prometnih povezav in slabše dostopna. Poleg tega so zanje značilne manj ugodne naravne razmere za kmetijsko pridelavo in posledično slabši pridelovalni pogoji. Pomanjkanje delovnih mest ter slabe prometne povezave pogosto vodijo v stagnacijo, naselja se praznijo, tradicionalna kulturna krajina izginja, vendar ne zaradi intenzifikacije kmetijske proizvodnje, temveč zaradi opuščanja pridelave. Številna od teh območij imajo velik potencial za razvoj turizma in rekreacije zaradi naravne ohranjenosti in krajinske pestrosti.

Slika 4: Zaraščanje kulturne krajine v odmaknjenih predelih (Brkini)

Vprašanja za razpravo v FS:

Kakšne so ključne pomanjkljivosti posameznih območij? Kako jih premagati? V razvoj katerih dejavnosti naj se usmerijo posamezna območja? (*dopolniti spodnjo preglednico*)

Preglednica 3: Trije tipi podeželskih območij, njihove pomanjkljivosti, prednosti in potenciali za razvoj (dopolnjena z razpravo 1- kroga FS – z modro) ter dejavnosti, ki naj se spodbujajo znotraj posameznih podeželskih območij

	Urbanizirano podeželje Nima enakih značilnosti povsod po Sloveniji (velike razlike – za potrebe usmeritev potrebna podrobnejša analiza)	»Jedrno« podeželje	Odmaknjena podeželska območja Ustreznost poimenovanja: Odročnost je prostorska odmaknjenost, sicer ni nujno negativno, a vseeno bolje, da se zamenjati na celi črti Odročnost ima slabšalni pomen, predlog, da se pojem zamenja z npr. odmaknjen ³
Pomanjkljivosti/šibke točke	Promet, pomanjkanje servisnih storitev, pozidava KZ Ujetost kmetij znotraj urbanih območij Specializacija kmetijstva v urbanih območjih lahko pomeni pozidavo Dostopnost za kmeta in za obiskovalce je različna		Odročnost, izseljevanje
Prednosti	Dostopnost, bližina delovnih mest Ohranjena narava Kakovost bivanja	Dostopnost, kakovostna kmetijska zemljišča Ohranjena narava	Ohranjena narava in kulturna krajina V komunalnem smislu so nekatera območja boljše komunalno opremljena Odročnost ni nujno slabšalna, lahko pomeni prednost (npr. v ekološkem smislu)
Potenciali za razvoj Na potenciale vezati delovna mesta	Specializacija kmetijstva za oskrbo mest z zelenjavo (dnevno) Postaviti vrsti red (prioritete), kdaj je specializacija kmetijstva prednost Lahko zelo pomembno, a v manjših krajih vprašljivo ? Definirati v LAS	Tržno usmerjeno kmetijstvo za vse Gozdarstvo Definirati v LAS	Turizem in rekreacija Ali to pomeni nove kapacitete? Definirati v LAS
Dejavnosti, ki se spodbujajo znotraj posameznega tipa podeželskih območij	Storitvene dejavnosti Javni potniški promet	Kmetijstvo – TVKZ	Gozdarstvo + predelava lesa OVE – biomasa Turizem, ki temelji na izkoriščenju naravnih virov

³ Priporočilo je bilo upoštevano, izraz »odročen« je bil nadomeščen z »odmaknjen«.

1.1.2 Vloga podeželja (poudarek na različnih funkcijah podeželja, njihovi diverzifikaciji)

V osnutku vizije prostorskega razvoja Slovenije je zapisano, da podeželje v prihodnjem razvoju obdrži tradicionalno in prepoznavno podobo, med dejavnostmi na podeželju pa prevladujejo kmetijstvo, gozdarstvo, storitveno gospodarstvo s poudarkom na turizmu in rekreaciji, prisotna so tudi manjša podjetja, pri katerih je proizvodnja v veliki meri vezana na lokalne vire.

Podeželska naselja se fizično ne širijo, saj gradnja poteka znotraj obstoječih naselij, poseben poudarek je dan prenovi stavb. Z območij, ki jih ogrožajo naravni procesi, pa se poselitev umika.

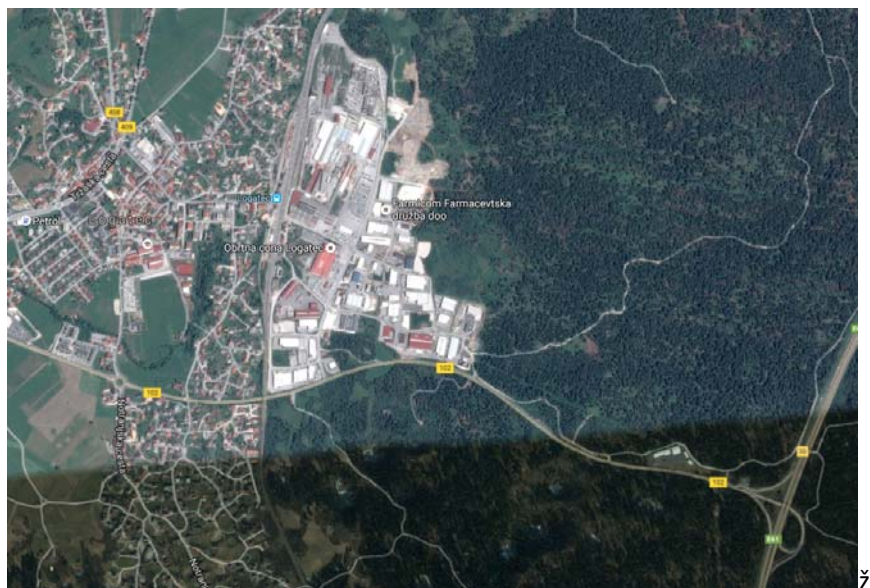
Obdelana kmetijska zemljišča omogočajo dobro prehransko oskrbo države ter ohranjajo značilno podobo krajine. Mesta in naselja se dnevno oskrbujejo z lokalno pridelano hrano iz okolice, narava in kulturna krajina pa sta tudi temelja za razvoj turizma (Vizija in cilji SPRS, 2016).

Na podeželju se funkcije diverzificirajo:

- (1) predvsem v območjih, ki so v neposredni bližini mest in/ali dobro dostopna (ob prometnih povezavah) ter kjer se koncentrira prebivalstvo: poleg kmetijstva oz. primarnih dejavnosti tudi sekundarne in terciarne dejavnosti - predvsem tehnološko napredna industrija, storitve, logistični centri;
- (2) na oddaljenih območjih poudarek na izkoriščanju naravnih virov (npr. gozdarstvo, živinoreja na območjih kjer so za kmetijstvo manj ugodni pogoji, usmerjanje v ekološko pridelano hrano), industrija, ki je vezana na lokalno prisotne naravne vire, storitvene dejavnosti, ki izkoriščajo naravne vire – npr. turizem, rekreacija.

Diverzificiranju funkcij smo priča že nekaj desetletij, kar se kaže tudi v spreminjanju tradicionalne podobe podeželja – kljub temu, da je v SPRS opredeljeno, da se ta ne bi spreminjala.

- (1) Največja sprememba v prostoru se je zgodila z dograditvijo avtocestnega križa, ki je, poleg tega da je sama avtocesta zelo močan element, spodbudila dogajanje predvsem ob priključkih ter vpadnicah v večja mesta: širjenje poselitve, proizvodnih in storitvenih con, velikih trgovskih kompleksov.

Slika 5: Industrijska cona Logatec (vir: Google maps)

(2) Specializacija kmetijstva in kmetijstvo, usmerjeno v pridelavo za trg se prav tako odražata v spremenjeni podobi tradicionalne kulturne krajine: spremenjeno je merilo prostora (večje parcele), poleg tega se na robu naseli in v odprti krajini vse pogostejše pojavljajo kmetijski objekti, ki po svojih dimenzijah izstopajo iz okolice. Nezanemarljiv je tudi pojav steklenjakov, ki so pogosto umeščeni v odprto krajino in/ali na najboljša kmetijska zemljišča.

Slika 6: Sodoben način organizacije kmetijstva zahteva objekte večjih dimenzij z ustreznimi funkcionalnimi površinami

(3) Diverzifikacija funkcij na podeželju gre tudi v smeri razvoja prostočasnih dejavnosti. Temu smo priča tako na jedrnih, kot tudi na odmaknjenih podeželskih območjih. Pri tem so problematične predvsem tiste prostorske ureditve, ki se nahajajo na zelo vidno izpostavljenih lokacijah, pa tudi tiste, ki so sezonske narave (npr. kampi, smučišča) in izven sezone bolj kot na turistična spominjajo na degradirana območja. Pri tem gre predvsem za smučišča z vso njihovo spremljevalno infrastrukturo (žičnice, parkirišča).

Vprašanja za razpravo v FS:

Kaj pomeni diverzifikacija funkcij za posamezno podeželsko območje? Kakšne spremembe v prostoru prinese? Kako to sovпада s težnjo po ohranjanju tradicionalne podobe podeželja?

1.1.3 Odnos med podeželjem in urbanimi območji

Povezave med urbanimi in podeželskimi območji so kompleksne in potekajo na več ravneh. Številčnost in pogostost povezav in interakcij med urbanimi območji in podeželjem je največja v neposredni bližini mest, s povečevanjem oddaljenosti podeželskih območij od mest (skupaj s slabšo prometno povezanostjo) pa se manjša.

Številni prebivalci iz primestnih/urbaniziranih podeželskih območij dnevno migrirajo v urbana središča, kar pogosto povzroča veliko prometno obremenjenost mestnih vpadnic v času prometnih konic, podaljšuje potovalne čase, zmanjšuje varnost v prometu, itd. Primestnih naselij se pogosto drži pridevnik »spalna«, saj prebivalci iz teh naselij večino opravkov postorijo na poti iz službe. Uvedba učinkovitega javnega prevoza na najbolj obremenjenih relacijah bi zmanjšala količino prometa, omogočanje dela od doma pa zmanjšala število dnevnih migracij. Velik neizkoriščen potencial na teh območjih predstavlja tudi možnost uporabe zelene infrastrukture (predvsem ureditve varnih kolesarskih poti, po možnosti odmaknjenih od glavnih prometnic), ki bi prebivalcem primestnih območij omogočala alternativno obliko prevoza na delovno mesto, v šolo in po opravkih. Uporaba kolesa kot alternativnega prevoznega sredstva bi obenem prebivalce vzpodbudila, da nekatere opravke raje opravijo bližje domu (npr. dnevni nakupi), kar bi povečalo tudi socialne interakcije v lokalnem okolju. Z vzpodbujanjem kmetijstva, ki bi bilo usmerjeno k pridelavi sezonske zelenjave in sadja, ob hkratni vzpostavitvi dobrih prometnih povezav med mesti in podeželjem ter organizirani ponudbi pridelkov, bi vzpodbudili tudi mestne prebivalce, da del nakupov opravijo v podeželskih območjih, na samih kmetijah ali kmečkih tržnicah. Pomembno vlogo pri tem igra zelena infrastruktura, ki, poleg tega da fizično povezuje mestna in podeželska območja, lahko postane tudi kraj socialnih stikov, saj jo prebivalci tako mest kot podeželskih območij lahko uporabljajo za dnevne migracije na relaciji mesto – podeželje, obenem pa predstavlja velik potencial za rekreacijsko rabo.

Jedrna podeželska območja v manjši meri gravitirajo na večje urbane centre, vendar se predvsem iz območij, ki so dobro prometno dostopna (ob AC križu) veliko ljudi vozi na delo v oddaljena urbana središča, kar spet povzroča velike prometne obremenitve. Zmanjšanje osebne prometa na teh relacijah bi lahko dosegli z učinkovitimi železniškimi in avtobusnimi povezavami ter omogočanjem dela od doma. Sicer so jedrna podeželska območja dokaj dobro pokrita z oskrbo in servisi na lokalnem nivoju (zdravstvena oskrba, šole, vrtci, uradi, trgovine).

Odmaknjena podeželska območja so najmanj povezna z mesti, zaradi ohranjene narave in kulturne krajine pa so vedno bolj zanimiva za turizem in rekreacijo predvsem mestnih prebivalcev. Ker gre običajno za oddaljena in slabše dostopna območja je treba zagotoviti zadostno število nastanitvenih kapacitet različnih oblik (sobe, kampi) in poskrbeti za celostno predstavitev in ponudbo posameznega območja.

V teh območjih je vedno pogostejši problem zagotavljanje dostopnosti do raznih storitev, kot so zdravstvena oskrba, šole, trgovine, itd. Ta problem se še stopnjuje, saj v teh območjih živi večji delež starejšega prebivalstva, pogosto brez osebne avtomobila, medtem ko je javni prevoz neučinkovit ali ga sploh ni. Ustrezna oskrba prebivalstva bi bila zagotovljena z vzpostavitvijo vseh potrebnih funkcij v središčih medobčinskega pomena ter sočasno organizacijo javnega prometa. Slednji je lahko nekoliko bolj fleksibilen, namesto običajnih avtobusnih linij, ki so pogosto nerentabilne, bi bilo treba preučiti možnosti za alternativne oblike transporta (lokalni taksi ali »shuttle«, dostava nekaterih stvari na dom, itd.).

Vprašanja za razpravo v FS:

Katere povezave med urbanimi in podeželskimi prostori vzpodbujati? Kaj in kako lahko mesto in podeželje doprineseta k razvoju gospodarskih dejavnosti, kakovosti življenja in varovanju okolja?
(dopolniti spodnjo preglednico)

Preglednica 4: Povezave med mestom in različnimi tipi podeželskih območij

	Urbanizirano podeželje	»Jedro« podeželje	Odmaknjena podeželska območja
Mesta	→ delovna mesta, storitvene dejavnosti	→ delovna mesta, prebivalci s podeželskih območij dnevno migrirajo v večje zaposlitvene centre	→
	← delovna sila, oskrba z lokalno pridelano hrano - dnevno, rekreacija v naravnem okolju	← oskrba z lokalno pridelano hrano - sezonsko	← turistične kapacitete, privlačno za mestne prebivalce

→ kaj mesta prispevajo k podeželskim območjem

← kaj podeželska območja prispevajo mestom

1.2 Zelena infrastruktura

1.2.1 Razumevanje pojma zelena infrastruktura (na različnih ravneh, od mestne/lokalne, preko regionalne, nacionalne, do širše, Evropske) in predlog opredelitve zelene infrastrukture

Zelena infrastruktura je relativno nov pojem; enotne definicije ni; v Sporočilu komisije Evropskemu parlamentu, svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in odboru regij opredeljena kot »strateško načrtovana mreža naravnih in polnaravnih območij, pri čemer so druge okoljske značilnosti zasnovane in upravljane tako, da opravljajo širok nabor ekosistemskih storitev. Vključuje zelene prostore (ali modre, če se nanaša na vodne ekosisteme) in druge fizikalne značilnosti na kopenskih (vključno z obalnimi) in morskih območjih. Na kopnem je zelena infrastruktura prisotna v ruralnem in urbanem okolju.«⁴

Naumann in sod. (2011) jo opredeljujejo takole: »Zelena infrastruktura je omrežje naravnih in polnaravnih območij, pojavov/značilnosti in zelenih površin v ruralnih, urbanih, terestričnih, sladkovodnih, obalnih in morskih območjih, ki skupaj povečujejo zdravje in odpornost/prožnost ekosistemov, prispevajo k ohranjanju biodiverzitete in z ohranjanjem in povečanjem ekosistemskih storitev k dobrobiti človeštva/ljudi. Zeleno infrastrukturo lahko krepimo s strateškim in koordiniranim delovanjem, ki se usmerja k ohranjanju, vzpostavljanju, izboljšanju in povezovanju obstoječih območij in pojavov/značilnosti prostora kot tudi z oblikovanjem novih območij in pojavov/značilnosti prostora.

Ohranjanje in razvoj zelene infrastrukture lahko opredelimo kot strateški pristop k varstvenemu planiranju, ki uporablja kombinacijo različnih metodologij varstvenega načrtovanja s poudarkom na ekosistemskih storitvah.⁵

⁴ McDonald in sod. (2005) zeleno infrastrukturo opredelijo kot medsebojno povezano omrežje vodotokov, mokrišč, gozdov, naravnih habitatov in ostalih naravno ohranjenih območij; zelenih poti/omrežij, parkov in ostalih varovanih območij, kmetijske krajine ter ostalih naravnih prostorov, ki so habitat avtohtonih vrst, vzdržujejo naravne ekološke procese, ohranjajo kakovost zraka in vodnih virov ter prispevajo k zdravju in kakovosti življenja. Benedict in sod. (2001) pa kot medsebojno povezano omrežje zelenih prostorov, ki ohranja vrednosti in funkcije naravnih ekosistemov ter obenem zagotavlja dobrobit človeški populaciji.

Pojem zelena infrastruktura pa lahko razumemo tudi širše, to je, ne samo kot sistem medsebojno povezanih zelenih oz. naravno ohranjenih območij, temveč tudi kot pristop k planiranju krajine. Ahern (2007) jo opredeli kot sodoben planerski in oblikovalski koncept, ki ga prvenstveno določajo/usmerjajo značilnosti hidroloških omrežij, zelenih območij ter grajena infrastruktura, ki zagotavlja nekatere ekološke funkcije. Benedict in sod. (2001) opozarjajo na skupno obravnavo tako varovalnih, okoljskih, kot tudi razvojnih prioritet in ciljev pri načrtovanju zelene infrastrukture, kar jo razlikuje od ostalih, konvencionalnih pristopov načrtovanja, ki ta dva vidika ponavadi obravnavajo ločeno. McDonald in sod. (2005) jo razumejo kot strateški pristop k varstvu, ki kombinira poskuse predhodnih metodologij varstvenega načrtovanja v sistematičen okvir, ki je uporaben za krajino na najširši ravni in vključuje širše planske cilje. Uporabljeni koncepti izhajajo tako iz krajinskega – predvsem t. im. ekološkega planiranja (Ndubisi, 2002) kot tudi iz krajinske ekologije. Medtem ko iz krajinske ekologije črpa razumevanje o strukturi in delovanju (ekoloških) sistemov, njeno načrtovanje usmerjajo metode iz krajinskega/ekološkega planiranja. Slednje se osredotoča na usmerjanje in upravljanje sprememb v krajini na način, da načrtovane človekove dejavnosti niso tako uničujoče oz. moteče za naravne procese, ter da se človekove potrebe izpolnjuje ob hkratnem varovanju okolja.

⁵ Za nekakšnega neposrednega predhodnika zeleni infrastrukturi lahko smatramo t. im. »Greenway« oz. zeleno omrežje (GW), ki ga Ahern (1995: 134) opredeli kot »omrežje zemljišč, ki vsebuje linearne elemente, ki so

Zelena infrastruktura ima izhodišča v (povzeto po: Mejía in sod., 2015; Youngquist, 2009):

- varstvu naravnih virov,
- varstvu naravnih sistemov (npr. prva zavarovana območja narave),
- okoljskih etikah (npr. Leopoldova Land Ethic),
- načrtovanih parkovnih sistemov⁶ (Olmsteadov Boston Emerald Necklace) in sistemov vrtnih mest ter zelenih pasov⁷ (Howardov Garden City),
- planiranju z uporabo analiz ustreznosti prostora (McHarg)⁸,
- upravljanju ekosistemov,
- krajinski ekologiji ter
- ekološkem planiranju.

Zelena infrastrukturo sestavlja pester nabor naravnih in sekundarnih ekosistemov in krajinskih prvin, ki skupaj tvorijo sistem območij – ang. hubs⁹ in povezav – ang. links (Benedict in McMahon, 2002).

Med **območja**, ki predstavljajo osnovo oz. nekakšne centre omrežja uvrščamo:

- rezervate – širša zavarovana območja kot so npr. narodni parki,

oblikovani in upravljeni na način, da zagotavljajo številne funkcije: ekološke, rekreacijske, kulturne, estetske, ter služijo tudi ostalim namenom, ki so kompatibilni s konceptom trajnostnega razvoja.« V nekaterih pogledih sta oba pojma (zelena infrastruktura - GI in zeleno omrežje - GW) sinonima, različni avtorji sicer podajajo številne opredelitve obeh konceptov. Youngquist (2009) tako kot kot glavno razliko med GI in GW izpostavlja dejstvo, da koncept GI vključuje tudi obnovo ekoloških sistemov ter poudarja njeno družbeno dimenzijo. Lahko povzamemo, da je GW del GI, pri čemer je GI nekoliko širši koncept, tako prostorsko, kot tudi pojmovno. Kljub temu številne zakonitosti, ki veljajo pri planiranju in upravljanju zelenega omrežja veljajo tudi za zeleno infrastrukturo.

⁶ Načrtovanje javnih parkov se je v 19. stoletju razmahnilo predvsem v ZDA, čeprav je Frederick Law Olmstead, eden najpomembnejših načrtovalcev parkov tistega časa, svoj navdih črpal iz evropskih parkov in bulvarjev. Eden njegovih najpomembnejših projektov je tako imenovana »Smaragdna ogrlica« v Bostonu, kjer je različne tipe zelenih odprtih prostorov med seboj povezal v sistem, ki naj bi omogočil rekreacijsko rabo teh območij in s tem pripomogel k interakciji različnih družbenih slojev prebivalcev Bostona.

⁷ Začetek industrijske revolucije v drugi polovici 18. stoletja je povzročil onesnaženje ter hitro rast mestnega prebivalstva, posledično pa slabe zdravstvene in higienske razmere. Družbeni in okoljski problemi so vzbudili ideje o načrtovanju mest, ki bi omogočale zdrave življenjske razmere ob hkratni industrializaciji. Mesta sama bi obkrožalo ruralno zaledje, centralno mesto skupaj s svojimi sateliti in ruralnim zalednjem pa bi tvorilo sistem. Howardova ideja vrtnega mesta se je najprej realizirala v dveh mestih v Angliji: Letchworth Garden City in Welwyn Garden City, ter v 20. stoletju vplivala na načrtovanje mest v številnih državah po svetu.

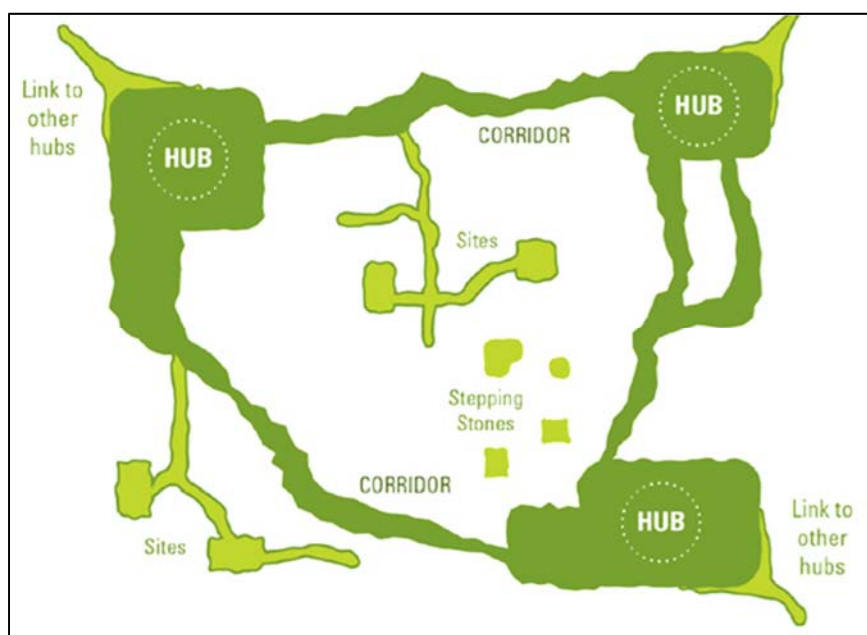
⁸ Ian MchHarg, eden od pionirjev uporabe analiz ustreznosti prostora v krajinskem planiranju, v svoji knjigi *Design with Nature* (1969) predstavlja svoje številne projekte, v katerih je do planskih rešitev prišel preko t. im. "suitability analyses" oz. analiz ustreznosti prostora. Njegov pristop k planiranju, ki je izhodišče tudi za sodobne krajinsko planiranje, sloni na filozofiji, da je za vsako načrtovano rabo mogoče poiskati ustrezno lokacijo z upoštevanjem privlačnosti prostora za to rabo ter omejitvenih dejavnikov – občutljivosti prostora za določeno rabo. Umestitev vsake načrtovane dejavnosti mora biti določena v konsenzu med razvojnimi potrebami dejavnosti, varstvenimi zahtevami okolja ter usklajena z ostalimi dejavnostmi, ki se v prostoru načrtujejo.

⁹ Za prevod angleškega termina uporabljamo izraz območje, čeprav "hub" pomeni tudi vozlišče, to je kraj, kjer se stikajo in srečujejo številne poti. Kljub temu se nam zdi v tem primeru raba izraza območje pomensko ustrežnejša, saj poudarja njegovo prostorsko razsežnost.

- upravljano naravno krajino – obsežna območja gozdov,
- obdelovalno – kmetijsko krajino,
- zavarovana območja regionalnega pomena,
- območja, zavarovana na lokalni ravni.

Povezave med vozlišči omogočajo da sistem zelene infrastrukture dejansko funkcionira. Med seboj se razlikujejo po velikosti, funkciji in načinu upravljanja, lahko pa jih opredelimo kot:

- večje naravno ohranjene povezovalne koridorje med obstoječimi parki oz. ostalimi zavarovanimi območji,
- rečne koridorje,
- greenways oz. zelena omrežja – povezave, ki so zavarovane zaradi varstva virov ali rekreacijsko rabo,
- greenbelts oz. zelene pasove – območja, ki obkrožajo npr. obsežna urbana območja in jih lahko sestavljajo tako bolj naravno ohranjeni predeli, kot tudi intenzivneje obdelana kmetijska krajina.

Slika 7: Zelena infrastruktura kot sistem območij, povezav ter stopalnih kamnov (vir: <http://www.surrey.ca/city-services/11565.aspx>)

Mazza in sod. (2011) predlagajo naslednjo tipologijo elementov zelene infrastrukture:

- (1) jedrna območja,
- (2) restavrirane površine,
- (3) površine za trajnostno rabo in ekosistemske storitve,
- (4) zelene urbane površine,

(5) naravne povezovalne površine (pojavi) in

(6) umetne povezovalne površine.

Te osnovne elemente potem podrobneje členijo (Preglednica 6).

Preglednica 5: Elementi zelene infrastrukture

Elementi zelene infrastrukture	Opis
Jedrna območja ¹⁰	Velika območja »zdravih in delujočih« ekosistemov, ki zahtevajo minimalno ukrepanje (nacionalni parki, gozdni rezervati, IUCN I in II, sklenjeni gozdni kompleksi); manjša območja, kjer so potrebni ukrepi (npr. Natura 2000; IUCN IV)
Restavrirane površine	Ogozditvene površine, nova območja habitatov za biodiverziteto in obnovljeni ekosistemi za zagotavljanje ekosistemskih storitev
Površine za trajnostno rabo in ekosistemske storitve	Območja, ki izboljšujejo ekološko kakovost in »prepustnost« krajine. Območja trajnostne rabe zemljišč, ki ohranjajo ali vzpostavljajo zdrave ekosisteme (npr. IUCN V in VI ¹¹)
Zelena urbana in suburbana območja	Parki, vrtovi, zeleni robovi, stene in strehe
Naravne povezovalne površine/objekti	Ekološki koridorji, stopni kamni, obrečna vegetacija ipd.
Umetne povezovalne površine/objekti	Te so bile zgrajene, da omogočajo migracijo ... (npr. zeleni mostovi, ...)

Zelena infrastruktura je lahko **zasnovana na različnih ravneh** – od lokalne do mednarodne, pri čemer se posamezni elementi zelene infrastrukture na nižjih ravneh vključujejo tudi v sistem na širši ravni. Od ravni obravnave je odvisen tudi pristop k planiranju zelene infrastrukture ter posledično mehanizmi upravljanja s tem sistemom. Ahern (1995) podaja preglednico s klasifikacijo različnih ravni zelenih omrežij, ki je z nekaj prilagoditvami uporabna tudi za prikaz delovanja zelene infrastrukture na različnih ravneh.

Preglednica 6: Klasifikacija zelene infrastrukture glede na raven obravnave (prirejeno po Ahern, 1995)

Raven	Velikost območja (km ²)	Fiziografija	Politična enota/raven	Način upravljanja	Primeri
1	1-100	Manjši vodotoki, grebeni	Občinska, lokalna	Implementacija - načrt, upravljanje	Zeleni sistem mesta
2	100-10000	Reke, regionalne strukture	Regionalna	Upravljanje	Regionalni zeleni sistem
3	10000-100000	Povodja, gorske verige	Nacionalna	Politika	Zavarovani rečni koridorji
4	>100000	Celine	Mednarodna	Politika	Natura 2000

¹⁰ Jedrna območja lahko opredelimo tudi kot varovana območja, saj so to, kakor je razvidno iz njihove opredelitve, različni tipi prostorskih rezervatov.

¹¹ Sem bi lahko prišteli vse gozdne in večino kmetijskih površin.

Velikost območij je sicer določena zgolj okvirno in se lahko spreminja. Za uvrstitev v posamezno raven so pomembnejši ostali trije kriteriji. Zelena infrastruktura na nižjih ravneh je pogosto del širše zelene infrastrukture, prav tako se na višjih ravneh predpostavlja, da bodo posamezni deli, ki so vključeni v zeleno infrastrukturo na najširši ravni, podrobneje načrtovani in/ali upravljani na nižjih ravneh. Tak primer je npr. omrežje Natura 2000, ki ga lahko uvrščamo v 4. raven, saj je razglašeno preko celotnega

Vprašanja za razpravo v FS:

Kateri elementi zelene infrastrukture igrajo najpomembnejšo vlogo na lokalni, regionalni, nacionalni in mednarodni ravni? (*dopolniti spodnjo preglednico*)

kontinenta. Za posamezna območja, ki so vključena v ta sistem, pa je na nižji – nacionalni ali celo regionalni, predvidena izdelava načrtov upravljanja oz. vključitev v enega od obstoječih upravljavskih sistemov (npr. GGN, upravljavske načrte ZO).

Preglednica 7: Elementi zelene infrastrukture na različnih ravneh (dopolnjena po razpravi na FS – [modro](#))

Raven obravnave	Območja	Povezave	Možen zajem podatkov (viri)	Strategije za uresničevanje	Funkcije, ki so najpomembnejše na pos. ravni
Lokalna, urbana¹²	Parki, zelene športne površine, območja vrtičkov, pokopališča, kampusi, mestni gozdovi, ekstenzivni visokodebelni sadovnjaki varovana območja , šolski vrtovi, igrišča, bajerji, ribniki, kopališča, športno-rekreativne površine, območja lokalne prepoznavnosti , varovana območja voda , naravne vrednote lokalnega pomena	Drevoredi, reke in obrečni prostor Retenzijski prostor Tematske (gozdne in druge) poti (v smislu rabe) Protipoplavna infrastruktura kot del ZI	OPN: zelene površine	PLANI in IZVEDBENI NAČRT: Zeleni sistem mesta, Načrti gozdnogospodarskih enot, OPN, OPPN, natečajne rešitve za odprt javni prostor	Strukturna/morfološka: strukturiranje mesta, razmejevanje različnih območij, označevanje prehoda med naselji in kulturno krajino (npr. visokodebeli sadovnjaki na robovih vasi) Klimatska: blaženje temperaturnih ekstremov Družbena Kulturna

¹² Menimo da »urbana« na sodi sem; gre za prostrorsko merilo in ne za tip območja.

Regionalna	Širša zarovana območja (regijski in krajinski parki), gozdovi, mokrišča, vodne in obvodne površine (stoječe vode), ekstenzivno obdelane kmetijske površine z naravovarstveno vrednostjo (HNVf) ¹³ Uporabiti raje "varovana območja narave"	Reke in obrečni prostor Regionalne kolesarske povezave	Raba prostora MKGP: gozd in ekstenzivno obdelane kmetijske površine Zavarovana območja Vode	PLANI: OPN, Krajinske zasnove Upravljavski načrti zavarovanih območij, Načrti upravljanja voda, Gozdnogospodarski načrti območij, Kmetijsko-okoljski ukrepi	Klimatska: blaženje T ekstremov, zadrževanje padavinske vode Strukturna Okoljska Ekološka: biodiverziteteta, habitati, povezljivost Gospodarska: naravni viri
Državna	Zavarovana območja (Narodni park), Natura 2000, EPO Območja nacionalne prepoznavnosti	Reke in obrečni prostor, Natura 2000, EPO Sistem kolesarskih poti	Zavarovana območja Natura 2000 EPO Vode	PLANI in PROGRAMI: Upravljavski načrti območij Natura 2000, Gozdnogospodarski načrti območij, Načrt upravljanja vodnih območij Donave in Jadranskega morja	Okoljska Ekološka Družbena Gospodarska
Mednarodna	Natura 2000, obsežni gozdni kompleksi, gorski masivi (npr. Alpe, Dinaridi)	Reke in obrečni prostor, Natura 2000	Natura 2000 Corine land cover	PROGRAMI IN POLITIKE: Evropska konvencija o krajini, CAP, Alpska konvencija Strategija ZI na evropski ravni	Ekološka: povezljivost habitatov, biodiverziteteta Okoljska: kakovost voda, ohranjanje vodnih virov Klimatska

Na vseh ravneh načrtovanje zelene infrastrukture veljajo tri osnovna načela:

- (1) **Heterogenost** – v sistem zelene infrastrukture so vključena območja z raznoliko rabo, velikostjo, funkcijo, ki jo opravljajo znotraj sistema ter intenziteto izrabe.

¹³ Med kmetijskimi površinami je treba poudariti predvsem t. im. *High Nature Value Farmland* oz. površine z veliko naravovarstveno vrednostjo, ki znotraj Evrope obsegajo približno 30% vseh kmetijskih površin (EEA 2004, 2009).

- (2) **Povezljivost** med posameznimi deli sistema je nujna, da sistem deluje in opravlja vse funkcije. Povezljivost med vozlišči (hubs) zagotavljajo povezave (links).
- (3) **Multifunkcionalnost**: tako posamezni deli, kot tudi zelena infrastruktura kot sistem opravljajo številne funkcije.

Pri načrtovanju zelene infrastrukture imamo na voljo več pristopov oz. strategij, ki jih lahko uporabljamo, da bomo dosegli želeno oz. ciljno stanje. Katero strategijo bomo izbrali je odvisno od ciljev, ki smo si jih zastavili, ravni obravnave oz. načrtovanja ter prostorskega konteksta. Običajno je potrebna kombinacija različnih pristopov oz. strategij:

- (1) **Varovalna** (ang. protective), ki je uporabna v primerih, ko se v obravnavani krajini podpira trajnostne vzorce in procese. Zelena infrastruktura je v teh primerih zaščitena pred spremembami, ki se odvijajo v okoliški krajini. Ta strategija je uporabna npr. v narodnih parkih in rezervatih ter na večjih naravno ohranjenih območjih.
- (2) **Obrambna** (ang. defensive), ki je uporabna v primerih, ko je krajina fragmentirana, jedrna območja pa že prostorsko omejena in izolirana. Obrambna strategija skuša ustaviti negativne procese fragmentacije. Najpogostejše je uporabljena pri načrtovanju in upravljanju regijskih parkov ter koridorjev, ki jih ogrožajo rabe in dejavnosti v njihovi neposredni bližini, pa tudi pri načrtovanju omijitvenih ukrepov zaradi pričakovanega razvrednotenja kakovosti okolja.
- (3) **Napadalna** (ang. offensive) strategija, ki je osnovana na viziji, kakšno krajino želimo. Vizija je opredeljena kot ciljno stanje, ukrepi pa so usmerjeni k doseganju tega stanja – npr. pri renaturacijah, načrtovanju degradiranih območji (brownfields) ter ekoremediacijah.
- (4) **Priložnost iščoča** (ang. opportunistic) strategija je uporabna v primerih, ko se v določeni krajini nahajajo elementi, ki so prepoznani kot priložnosti za načrtovanje zelene infrastrukture. Priložnost iščoča strategija prepozna te elemente in jih skuša povezati v sistem. Sem bi lahko uvrstili večino primerov načrtovanja zelene infrastrukture (Ahern, 1995, 2007).

1.2.2 Funkcije in koristi zelene infrastrukture (okoljska, ekološka, družbena, itd.)

Zelena infrastruktura povezuje območja, ki se po svojih naravnih in tudi ustvarjenih značilnostih med seboj razlikujejo. Ključno je dejstvo, da kljub temu tvorijo sistem, v katerem so njegovi posamezni deli ne samo prostorsko, pač pa tudi funkcionalno povezani med sabo. Raznolikost in pomembnost funkcij, ki jih zelena infrastruktura zagotavlja sta odvisni tudi od:

- (1) Merila obravnave (lokalna, regionalna, državna, meddržavna);
- (2) Širšega prostorskega konteksta¹⁴; zeleno infrastrukturo je vedno treba razumeti in obravnavati v danem prostorskem kontekstu. V krajinski ekologiji za to uporabljamo izraz matica (ang. matrix), to je raba, ki je v krajini prevladujoča in posledično določa funkcijo krajine. Pomen zelene infrastrukture je tako npr. v urbani, kmetijski ali gozdni krajini različen.

Poglavitne funkcije (ekosistemske storitve, koristi) zelene infrastrukture so (povzeto po: Building Green Infrastructure for Europe in Green infrastructure functions and benefits):

- (1) *ekološka funkcija, kamor uvrščamo:*

¹⁴ Od prostorskega konteksta je odvisna tudi strategija načrtovanja zelenih omrežij in posledično zelene infrastrukture (Ahern, 1995).

- ohranjanje/povečevanje biotske pestrosti, običajno skozi varstvo, ustvarjanje, povezovanje in upravljanje habitatov,
- ohranjanje in vzpostavljanje ekoloških koridorjev oz. migracijskih poti

(2) okoljska funkcija, pri čemer je treba poudariti:

- ohranjanje vodnih virov, ki se nanaša na varovanje, obnovo in upravljanje vodnih virov vključno s poplavnimi ravnici, rečnimi koridorji, vodonosniki in mokrišči,
- zagotavljanje zadostnih količin čiste vode,
- odstranjevanje onesnaževal iz vode in zraka,
- varstvo pred erozijo in zadrževanje padavinske vode,
- povečan nadzor nad uporabo pesticidov ter
- izboljšanje kakovosti zemljišč.

(3) klimatska funkcija:

- blaženje temperaturnih ekstremov,
- zadrževanje padavinske vode in zmanjševanje nevarnosti poplav,
- krepitev ekosistemske prožnosti,
- ponor in skladiščenje ogljika,
- preprečevanje naravnih nesreč (npr. gozdnih požarov, zemeljskih plazov)

(4) družbena funkcija, ki poudarja:

- pozitiven učinek na zdravje prebivalstva,
- ustvarjanje delovnih mest,
- prispevek k diverzifikaciji lokalnega gospodarstva,
- privlačnejša in zelena mesta,
- višje vrednosti nepremičnin,
- boljše transportne in energetske rešitve,
- priložnosti za turizem in rekreacijo v naravnem okolju,
- raziskave in izobraževanje

(5) kulturna funkcija, kamor uvrščamo:

- varstvo zgodovinskih in kulturnih virov, identiteto in prepoznavnost krajin,
- povečanje estetske in doživljajske vrednosti krajin

(6) strukturna/morfološka funkcija:

- strukturira prostor in s tem prispeva k orientaciji v prostoru, identiteti in prepoznavnosti krajine

(7) *gospodarska funkcija*, ki je izražena skozi:

- možnosti izkoriščanja naravnih virov (npr. gozdovi, (ekstenzivna) kmetijska zemljišča

1.2.3 Zelena infrastruktura v funkciji povezovanja podeželskih in urbanih območij

Zelena infrastruktura je pomemben element povezovanja podeželskih in urbanih območij. Pri tem gre za vzpostavljanje:

- **fizičnih povezav** - te omogočajo nemoteno prehajanje med mestnimi in podeželskimi območji, npr. rekreacijske in ostale transportne poti, migracijske poti za živali. Vzpostavitev regionalne kolesarske povezave npr. lahko omogoči prebivalcem podeželskih naselij alternativno obliko prevoza v službo, šolo oz. po vsakodnevnih opravkih¹⁵.
- **funkcionalnih povezav** – posamezni elementi zelene infrastrukture v mestu omogočajo izvajanje funkcij, ki sicer v mestih niso primarne (npr. območja vrtičkov).

Vprašanja za razpravo v FS:

Kako lahko zelena infrastruktura deluje kot vezni člen med podeželskimi in urbanih območji?

Katere elemente je treba ohranjati?

Katere strategije so pri tem uporabne?

¹⁵ Uporaba zelene infrastrukture kot alternativne oblike prometa (kolesarjenje) je podrobneje opisana že v poglavju 1.1.3.

2 RAZVOJNI POTENCIALI IN OMEJITVENI DEJAVNIKI DEJAVNOSTI NA PODEŽELJU

V tem poglavju smo opredelili pet temeljnih dejavnosti, ki se prednostno razvijajo na podeželju, ter razvojne potenciale in/ali omejitve dejavnike za razvoj teh dejavnosti. Pri tem je treba izpostaviti, da je posamezen dejavnik lahko potencial in/ali omejitveni dejavnik. Med dejavnostmi je poseben poudarek namenjen **(1) poselitvi**. Med ostalimi dejavnostmi na podeželju prevladujejo tiste, ki so osnovane na izkoriščanju naravnih virov. To so: **(2) kmetijstvo**, s posebnim poudarkom na varstvu kmetijskih zemljišč, **(3) gozdarstvo**, **(4) rekreacija in turizem** kot ena od razvojnih priložnosti podeželskih območij, na koncu je nekaj besed namenjenih tudi **(5) izkoriščanju mineralnih surovin**.

Med potenciali in omejitvami pa izpostavljamo:

- (a) Podnebje s temperaturo, količino padavin, vremenskimi pojavi (npr. točo, pozebo, itd.) in podnebnimi spremembami,
- (b) Relief (skupaj s plazovi in nevarnostjo erozije)
- (c) Vode – tako površinske, kot tudi podzemne ter poplave in poplavna območja,
- (d) Kmetijska zemljišča skupaj z možnostmi za samooskrbo in potencialom za namakanje,
- (e) Gozdove (funkcije gozdov, tudi les kot OVE),
- (f) Naravno ohranjenost in biotsko raznovrstnost,
- (g) Zeleno infrastrukturo z vsemi svojimi elementi, za katere je pristojnih več različnih sektorjev; poudarek na zeleni infrastrukturi kot veznemu členu med mestnimi in podeželskimi območji,
- (h) Krajinsko pestrost,
- (i) Kulturno dediščino,
- (j) Prepoznavnost in identiteto krajin,
- (k) Dostopnost in infrastrukturno opremljenost (prometne povezave, telekomunikacije) ter
- (l) Človeške vire.

V nadaljevanju so predstavljene značilnosti vsake dejavnosti ter ključni potenciali in omejitve za to dejavnost. Vsebina tega poglavja je, prav tako kot vsebina predhodnega, namenjena diskusiji in dopolnjevanju znotraj fokusnih skupin.

Vprašanja za razpravo v FS:

Kateri potenciali/omejitveni dejavniki so ključni za razvoj posamezne dejavnosti?

2.1 Poselitev

V *Osnutku vizije prostorskega razvoja Slovenije* je zapisano, da v poselitveni strukturi prevladujejo manjša naselja in nekaj večjih urbanih centrov, ki med seboj dobro sodelujejo in se povezujejo pri reševanju skupnih izzivov. Proces suburbanizacije se zaustavlja, medtem ko se dnevne migracije zaradi bližine zaposlitvenih centrov občutno zmanjšajo.

Podeželje obdrži tradicionalno in prepoznavno podobo ter je dobro povezano s centralnimi naselji, kjer so dostopne splošne storitve javnega in gospodarskega pomena. Podeželska naselja se fizično ne širijo, gradnja poteka znotraj njihovih obstoječih meja, prenavlja in vzdržuje se obstoječi stavbni fond, ki je funkcionalno prilagojen potrebam prebivalcev in tehnološkim zahtevam časa. Poselitev se umika iz najbolj ogroženih območij.

Policentričen in prostorsko uravnotežen sistem nacionalnih in regionalnih središč omogoča vsem prebivalcem ustrezno in enakopravno dostopnost do kakovostnih funkcij/storitev splošnega pomena, izobraževanja, zdravstva, upravnih in oskrbnih storitev. Storitve, za katere ni nujna fizična prisotnost se opravljajo preko elektronskih sistemov. Na vseh poseljenih območjih je zagotovljena dostopnost do modernih informacijskih omrežij in tehnologij.

Središča poselitvenega sistema so med seboj dobro povezana, kar omogoča hitro in udobno gibanje prebivalcev, obiskovalcev in blaga. Organiziran je hiter in učinkovit javni potniški promet (Vizija in cilji prostorskega razvoja Slovenije, 2016).

Razvojni potenciali (+) in omejitveni dejavniki (-) za usmerjanje razvoja poselitve

Podnebje

(+) Pri umeščanju poselitve v prostor se upošteva mikroklimatske razmere, poselitev se načrtuje na primerno osončenih lokacijah, ki zagotavljajo prijetno bivanjsko okolje

Podnebje/relief

(-) Na območjih, ki so ogrožena zaradi kombinacije podnebnih in reliefnih dejavnikov, se poselitve ne načrtuje oz. se jo dolgoročno umika iz teh območij. Gre predvsem za lokacije, ki jih neposredno ogrožajo zemeljski plazovi, pa tudi za odročna območja, ki so težko dostopna in kjer plazovi ogrožajo predvsem dostop do poselitvenih območij.

Vode

(+) Območja ob vodotokih in stoječih vodah predstavljajo prijetno in povečini naravno ohranjeno okolje, privlačno za umeščanje poselitve, rekreacijsko in turistično rabo.

(-) Poplavna ogroženost – poselitve se ne načrtuje na območjih, ki so ogrožena zaradi poplav, za poseljena območja, ki so poplavno ogrožena se predvidi ustrezne sanacijske ukrepe.

Kmetijska zemljišča

(+) Kmetijstvo ostaja ena najpomembnejših gospodarskih dejavnosti na podeželju. Njegova vloga se povečuje zaradi spodbujanja samooskrbe s hrano, spodbujanja kratkih oskrbnih verig oz. višje kakovosti lokalno pridelane hrane. Kmetijstvo je prepoznano kot ena najpomembnejših dejavnosti, ki ohranja kulturno krajino.

Gozdovi

(+) Gozdarstvo je gospodarska dejavnost, ki za prebivalce na podeželju, še posebej na odmaknjenih hribovitih območjih pomeni dopolnilni zaslužek, lastno oskrbo z lesom in možnost za njegovo predelavo, na kar so vezana tudi delovna mesta na podeželju. Pomembna funkcija gozdov je varnost – rezerva v primeru večjih potreb, stisk.

Naravna ohranjenost in biotska raznovrstnost/zelena infrastruktura

(+) Naravna ohranjenost ima pozitivne učinke na kakovost bivalnega okolja na podeželju. Na lokalni in regionalni ravni zelena infrastruktura lahko predstavlja vezni člen med podeželjem/podeželskimi naselji in urbaniimi središči.

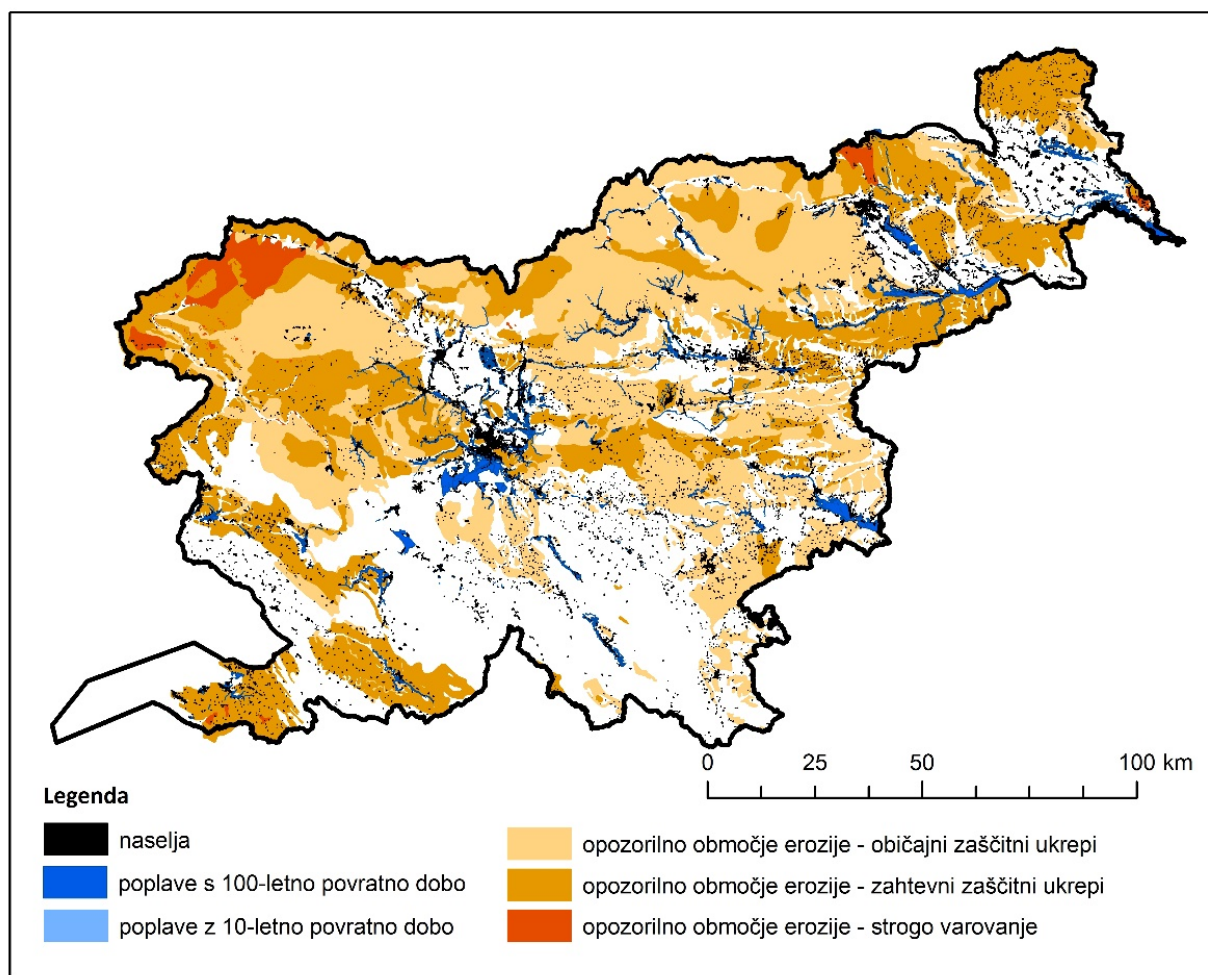
Krajinska pestrost/prepoznavnost in identiteta krajin

(+) Ena najpogostejše omenjenih kakovosti slovenskih krajin je njihova pestrost, ki je rezultat tako naravnih razmer, kot tudi različnih oblik človekovega prilagajanja naravnih razmer svojim potrebam. Večina slovenskega prebivalstva živi v podeželskih naseljih in ena od kakovosti podeželja kot bivalnega prostora je tudi pestrost krajin. Krajina s svojimi regionalnimi in lokalnimi posebnostmi je prepoznana kot nosilka identitete. Obenem posamezne krajine na nacionalni ravni (npr. Triglav, Bled, Bohinj, Piran, itd.) predstavljajo neakšne nacionalne ikone, s katerimi se poistoveti večina prebivalstva.

Dostopnost in infrastrukturna opremljenost

(+) Dobra dostopnost omogoča lažje dnevne migracije, vzpodbujati je treba razvoj javnega potniškega prometa (tudi železniškega), omogočati delo na domu (s pomočjo širokopasovnega omrežja).

(+/-) Fizična dostopnost posameznega območja je običajno povezana tudi z dostopnostjo do storitev javnega pomena. Predvsem prebivalci odročnih podeželskih območij se pogosto soočajo s težavami zaradi slabe oskrbe z nekaterimi storitvami javnega pomena. Tu je treba izpostaviti predvsem zdravstveno oskrbo, javni promet, omrežje šol (zapiranje manjših in podružničnih šol zaradi premajhnega števila otrok).

Slika 2: Poplavna in erozijska območja – omejitvena dejavnika za poselitev (vir podatkov: GURS, ARSO)

2.2 Kmetijstvo

V Osnutku vizije prostorskega razvoja Slovenije je zapisano, da je na podeželju med prevladujočimi dejavnostmi kmetijstvo (poleg gozdarstva), razvija pa se tudi storitveno gospodarstvo (predvsem turizem in rekreacija) in prisotna so manjša podjetja (urejene manjše lokalne obrtne in proizvodne cone). obravnava kmetijstvo v povezavi s podeželjem. Na podeželju so kmetijska zemljišča obdelana. Omogočajo dobro prehransko samooskrbo države, ob tem pa se ohranja tudi lokalno/regionalna značilna podoba krajine. Mesta in naselja se dnevno oskrbujejo z lokalno pridelano hrano na podeželju in v okolici mest (Vizija in cilji prostorskega razvoja Slovenije, 2016).

Kmetijstvo je gospodarska dejavnost posebnega družbenega pomena. Temeljna naloga kmetijstva je zagotavljanje zadostne preskrbe z varno hrano in s tem zadovoljevanje ene od osnovnih potreb človeštva. Hkrati pa ima kmetovanje tudi druge družbeno pomembne funkcije in zagotavlja neblagovne dobrine. Okoljska funkcija kmetijstva je opredeljena z njegovim odločilnim prispevkom h kakovosti voda, tal, zraka in biotski raznovrstnosti.

Kmetijstvo tudi pomembno vpliva na podobo kulturne krajine in njene estetske in naravne vrednosti. Nesporna je vloga hrane in proizvodnih postopkov pri zagotavljanju zdravja ljudi. S svojo gospodarsko in socialno vlogo kmetijstvo tudi pomembno prispeva k vitalnosti in poseljenosti podeželja. To široko vlogo kmetijstva najbolje povzema pojem trajnostnega kmetijstva.

Po podatkih nacionalnih računov kmetijstvo skupaj z lovstvom, gozdarstvom in ribištvom k skupni ustvarjeni dodani vrednosti prispeva okrog 2,5 %, k bruto domačemu proizvodu (BDP) Slovenije 1,2 %, k skupni zaposlenosti pa 8,3 %. Vsi deleži so v zadnjih nekaj letih dokaj stabilni, velik razkorak med njima pa kaže na še vedno prisoten problem nizke produktivnosti dela v kmetijstvu.

Razvojni potenciali (+) in omejitveni dejavniki (-) za usmerjanje razvoja kmetijstva

Podnebje

(+) ugodni vremenski pogoji omogočajo razvoj različnih kmetijskih dejavnosti (npr. rastlinska pridelava, živinoreja) in gojenje različnih skupin vrst rastlin (npr. vrtnine, poljedelske kulture, sadje, zelišča itd.)

Podnebje/relief

(-) Na nekaterih območjih pomanjkanje padavin v vegetaciji, pojavljanje hudih vetrov in nalivov ter nizkih temperatur spomladi zmanjšujejo pridelek oz. se je mogoče škodi na pridelku izogniti le z vlaganjem v dodatno infrastrukturo.

Nagib je pomemben omejitveni dejavnik v kmetijstvu. Pri tem se kot pomemben element upošteva možnost strojne obdelave. Neomejena uporaba vse kmetijske tehnike je možna na nagibih do vključno 11 %, saj je zemljišče ravno do rahlo valovito, z veliko nosilnostjo tal. Zemljišč vseh vrst rab z do 11 % nagiba je v Sloveniji 30,58 % oziroma 620.003 ha. Raba kmetijske tehnike na zemljiščih z do 17 % in 24 % je za določene načine obdelave zaradi strmega terena omejena in so potrebne manjše prilagoditve. Raba zemljišč z nagibom nad 25 % ne omogoča več obdelave s klasičnim traktorji temveč s kmetijsko tehniko prilagojeno strmini. Pri nagibih nad 51 % uporaba kmetijske tehnike predstavlja napor in nevarnost, zato je priporočljiva le ročna obdelava.

Vode

(+) Bližina vode pomeni potencial vodnega vira za namakanje.

(-) Poplavna ogroženost, deficitarnost: Kmetijstvo je v ravninskih ranljivo zaradi občasnih ali rednih poplav. Tradicionalne rabe zemljišč so se večinoma prilagodile (rednim) poplavam. Zaradi sprememb intenzivnosti padavinskih dogodkov se poplave pojavljajo na območjih, kjer jih ni bilo ali v večjem obsegu kot prej.

Kmetijska zemljišča

(+) Kmetijska zemljišča so nujen naravni vir za dejavnost kmetovanja. Trenutne raziskave ne nakazujejo možnosti pridelave hrane v okolju brez kmetijskih zemljišč (npr. rastlinske tovarne) v dovoljšnjem obsegu za zagotavljanje prehranske varnosti.

V Sloveniji je v sprejemanju zakonodaja, v povezavi s t. i. trajno varovanimi kmetijskimi zemljišči (TVKZ) in sicer:

- (1) Uredba o območjih za kmetijstvo in pridelavo hrane, ki so strateškega pomena za Republiko Slovenijo,
- (2) Uredba o območjih za kmetijstvo in pridelavo hrane, ki so strateškega pomena za Republiko Slovenijo in
- (3) Pravilnik o pogojih in kriterijih za določitev predloga območij trajno varovanih kmetijskih zemljišč (TVKZ) ter vsebini strokovnih podlag s področja kmetijstva ter podzakonski akti.

Gozdovi

(+) Kmetijska in gozdarska dejavnost sta na kmetijah pogosto komplementarni panogi. Nižinski gozdovi ob kmetijskih zemljiščih imajo vpliv na mikroklimo, kar lahko ugodno vpliva na kmetijsko pridelavo (npr. zmanjševanje moči vetra, zmanjševanje vročinskih valov).

(-) Gozdovi kot biotop npr. velikih zveri, jelenjadi, divjih prašičev zaradi načina gospodarjenja z divjadjo pogosto pomenijo povečan pritisk teh živali na okoliška kmetijska zemljišča, kar pomeni potrebo po dodatnem infrastrukturnem vlaganju za ohranitev kmetijske dejavnosti na določenem območju.

Naravna ohranjenost in biotska raznovrstnost

(+) Biotska raznovrstnost krepi stabilnost sistemov, kar se odraža tudi v kmetijskih ekosistemih, še posebej v smeri iskanja možnosti manjše uporabe sredstev za varstvo rastlin.

(-) V nekaterih primerih biotska raznovrstnost zahteva dodatna vlaganja za obstoj kmetijske dejavnosti (npr. pojav velikih zveri, divjih prašičev, jelenjadi) na določenem območju.

Zelena infrastruktura

(+) Zelena infrastruktura vpliva na mikroklimo, kar lahko ugodno vpliva na kmetijsko pridelavo (npr. zmanjševanje moči vetra, zmanjševanje vročinskih valov). Poleg tega omogoča večjo biotsko raznovrstnost z vsemi njenimi pozitivnimi posledicami za kmetijstvo.

Krajinska pestrost/prepoznavnost in identiteta krajin

(+) Kmetijstvo je v zgodovini (so)oblikovalo značilne kmetijske krajine, ki lahko predstavljajo dodatni tržni potencial.

(+/-) Lahko za kmetijstvo predstavlja tudi omejevalni dejavnik (npr. zaradi drobne, krajinsko značilne, parcelacije je onemogočena raba zmoglivejše kmetijske mehanizacije). Primerneje je vzeti kot izziv za uvajanje novih naprednejših tehnologij, ki ne slonijo zgolj na povečani moči strojev.

Dostopnost in infrastrukturna opremljenost

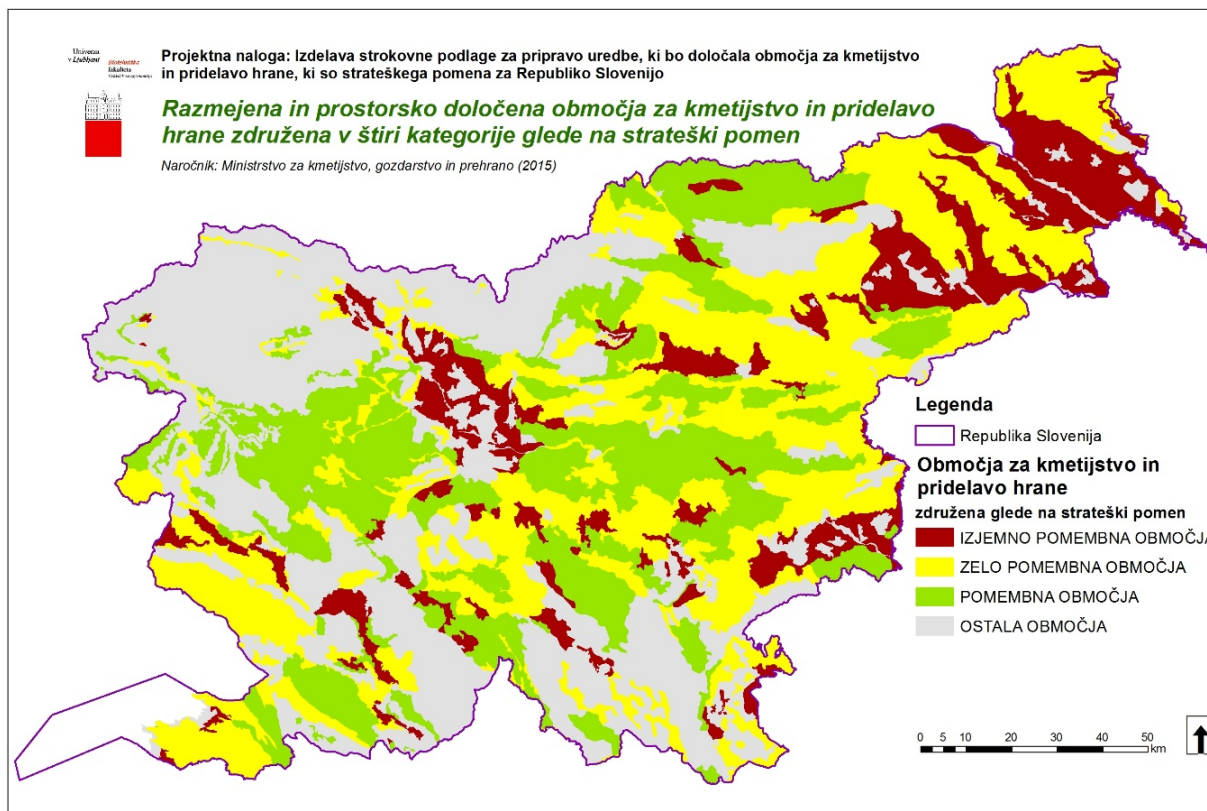
(+) Dostopna kmetijska zemljišča so predpogoj za napredno kmetovanje. Urejanju fizičnih dostopov na kmetijska zemljišča sta namenajna ukrepa kmetijskih operacij: komasacije oz. zložba zemljišč ter gradnja oz. obnova poljskih poti v okviru agromelioracij.

Telekomunikacije omogočajo hitrejši dostop do znanja in informacij, kar je v sodobnem kmetijstvu vedno pomembnejši faktor.

Človeški viri

(+) Predvsem v območjih z dobrimi pridelovalnimi pogoji se tudi mladi odločajo za kmetovanje, ki je tržno naravnano in ustvarja nova delovna mesta.

(-) V odročnih območjih, ki se prazniijo, se odseljuje predvsem mlajše prebivalstvo. Ostareli prebivalci pogosto ne zmorejo več opravljati dela, zato se kmetovanje na teh območjih še hitreje opušča.

Slika 3: Območja za kmetijstvo in pridelavo hrane, združena glede na strateški pomen (vir: Strokovne podlage za pripravo uredbe, ki bo določala območja za kmetijstvo in pridelavo hrane strateškega pomena za Republiko Slovenijo)

2.3 Gozdovi, gozdarstvo

Gozdovi pokrivajo približno 60% celotne površine Slovenije; gozdnatost se je v preteklih desetletjih povečevala, v nekaj zadnjih letih ostaja stabilna. Okoli 80% gozdov je v zasebni lastni (> 400.000 lastnikov), njihovi cilji so zelo raznovrstni.

Razvojni potenciali (+) in omejitveni dejavniki (-) za usmerjanje razvoja gozdarstva

Les

(+) Na pretežni površini gozdov je produkcijski potencial od 6 do 10 m³/ha (slika 6); to kaže na količino lesa, ki jo je v Sloveniji v poprečju mogoče trajno pridobivati, če je gospodarjenje ustrezno. V prihodnosti bo možen letni posek na ravni Sloveniji znašal > 6 milijonov kubičnih metrov lesa.

(-) Zanimanje za aktivno gospodarjenje z gozdovi je pri delu lastnikov majhen, posek je manjši od dopustnega, ponekod se aktivno gospodarjenje opušča, vlaganja v gojenje in varstvo gozdov se zmanjšujejo.

(-) Lesna industrija ne more odkupiti in predelati domačega lesa; znaten del lesa se izvozi, podeželje ne izkorišča razpoložljivih potencialov (lesna industrija, zaposlitev, tradicionalne obrti).

Naravna ohranjenost in biotska raznovrstnost

(+) Zaradi uveljavljenega sonaravnega koncepta gospodarjenja z gozdovi so drevesna sestava, struktura gozdnih sestojev in struktura gozdnih ekosistemov relativno ohranjeni.

(+) Ohranjenost strnjenih gozdnih kompleksov predstavlja posebnost in kakovost v srednjeevropskem merilu.

(-) Okoljske/podnebne spremembe vplivajo na pogostnost motenj v gozdovih, kar povečuje nepredvidljivost in potencialne večje gospodarske škode.

(-) Zmanjševanje aktivnega gospodarjenja z gozdovi povečuje tveganja pri gospodarjenju z gozdovi.

Ekološke funkcije gozda

(+) Gospodarjenje z gozdovi je večnamensko – usmerjeno v zagotavljanje ekoloških, proizvodnih in socialnih funkcij. Vsi gozdovi so pomembni za omenjene tri skupine funkcije, vendar je pomen nekaterih gozdov za posamezno skupino funkcij zaradi naravnih danosti ali zahtev do gozdov izrazito večji. To prikažemo na »karti funkcij«, ki kaže območja, ki so za zagotavljanje posameznih skupin funkcij relativno pomembnejša (sliki 4, 5). To opozarja, da imajo gozdovi kot element zelene infrastrukture v prostoru različen pomen, kar je treba upoštevati na lokalni, regionalni in nacionalni ravni. Od ekoloških funkcij sta glede na površino poudarjeni predvsem varovalna funkcija gozdov in habitatna funkcija gozdov. Velike površine gozdov z varovalno funkcijo so pogojene z značilno topografijo Slovenije, velike površine gozdov s poudarjeno biotopsko funkcijo pa s kakovostjo in velikim pomenom gozdnih habitatov;

(-) Gospodarjenje v gozdovih s poudarjeno varovalno in zaščitno funkcijo je zaradi pravnega reda pasivno (pomanjkljiva pravna ureditev, pomanjkanje sredstev); zaradi tega se varovalne funkcije gozda slabijo, tveganja za naravne nesreče (padajoče kamenjem, plazovi itn.) se povečujejo.

Socialne funkcije gozda

Površina območij z zelo poudarjenimi socialnimi funkcijami (Slika 5) je manjša; največji delež predstavljajo gozdovi, pomembni za varstvo narave, in gozdovi v bližini večjih središč, pomembni za različne oblike rekreacije.

(+) Gozdovi so prosto dostopni za obiskovalce, so privlačen del krajine, prispevajo k prepoznavnosti in identitete večine slovenskih krajin.

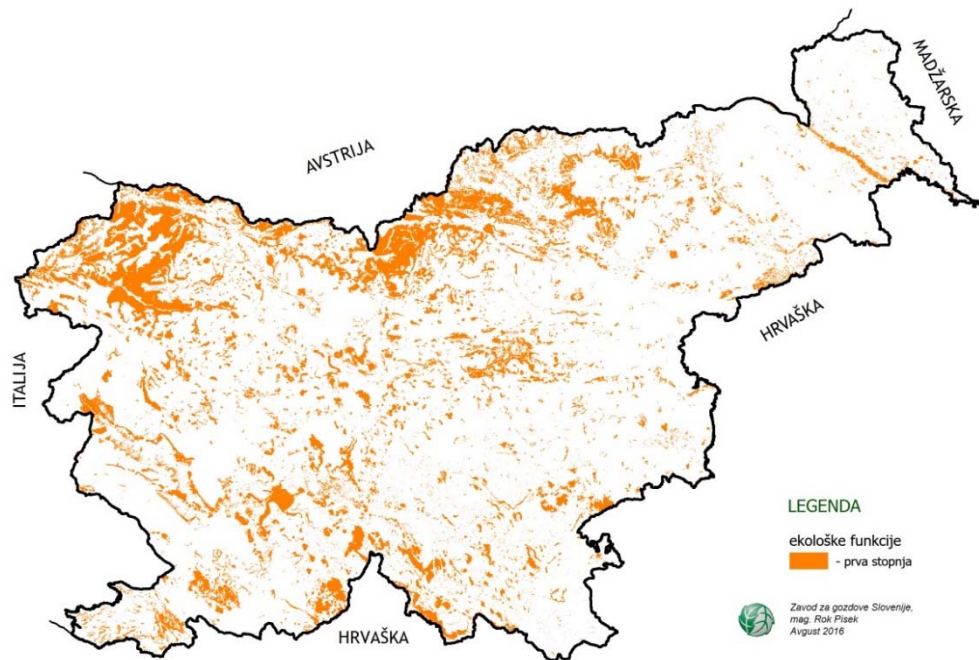
(-) Gozdni prostor je še neizkoriščen potencial za razvoj (lokalnega) turizma (npr. gorsko kolesarjenje), pogosto zaradi neusklajenosti pravnih predpisov med različnimi sektorji v prostoru.

Gozdni prostor

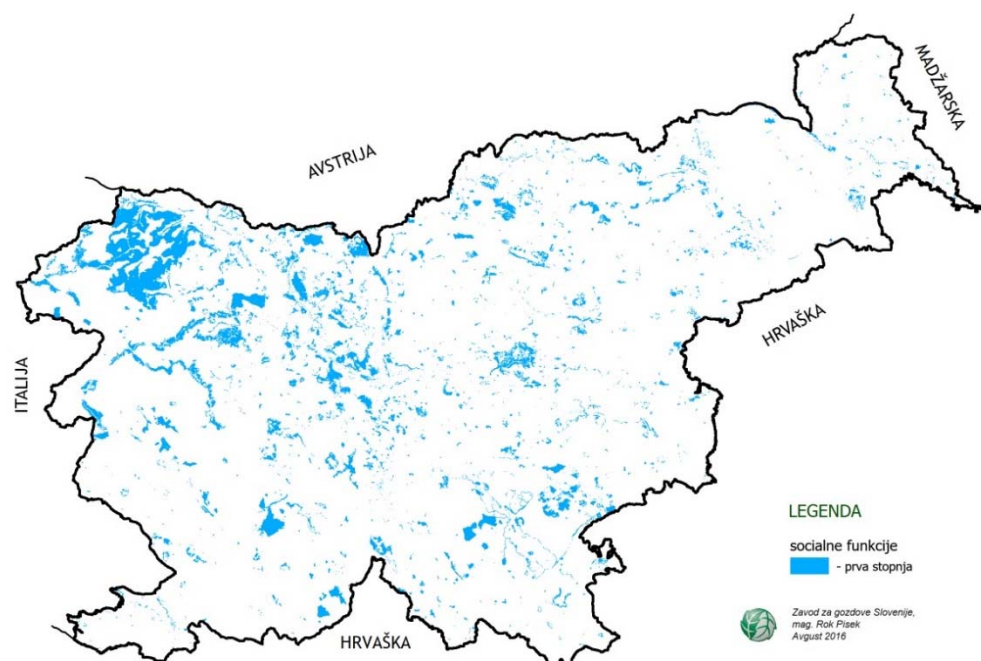
(+) Primerjalno z evropskim državami ohranjenost velikih/strnjenih gozdnih kompleksov (npr. Dinaridi), ki s kompleksi sosednjih držav predstavljajo nasploh največje gozdne komplekse v Srednji Evropi.

(+) Gozd je pomembne sestavni del urbanih središč (primer Ljubljana: Rožnik, Golovec; podobno Celje, Maribor) in podeželja, kjer izboljšujejo kakovost bivanja, ekonomsko učinkovitost in prispeva k značilnim podobam mest in podeželja.

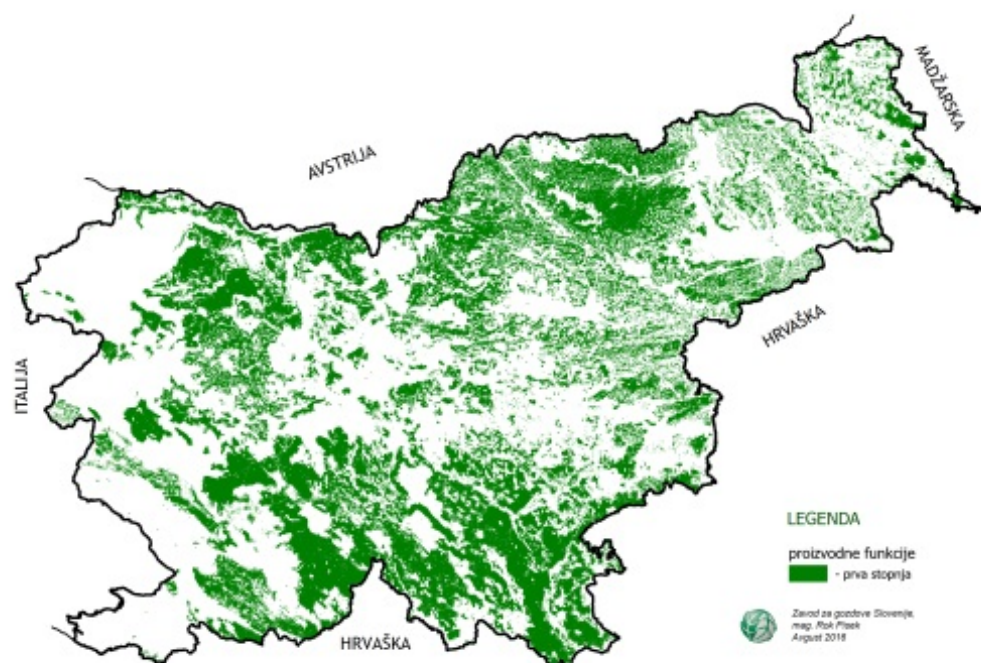
(-) Površina gozdov se v odmaknjenih predelih še povečuje, hkrati pa se pritiski na krčitve v bližinah mest, kjer je pomen gozda relativno veliko večji, povečujejo.

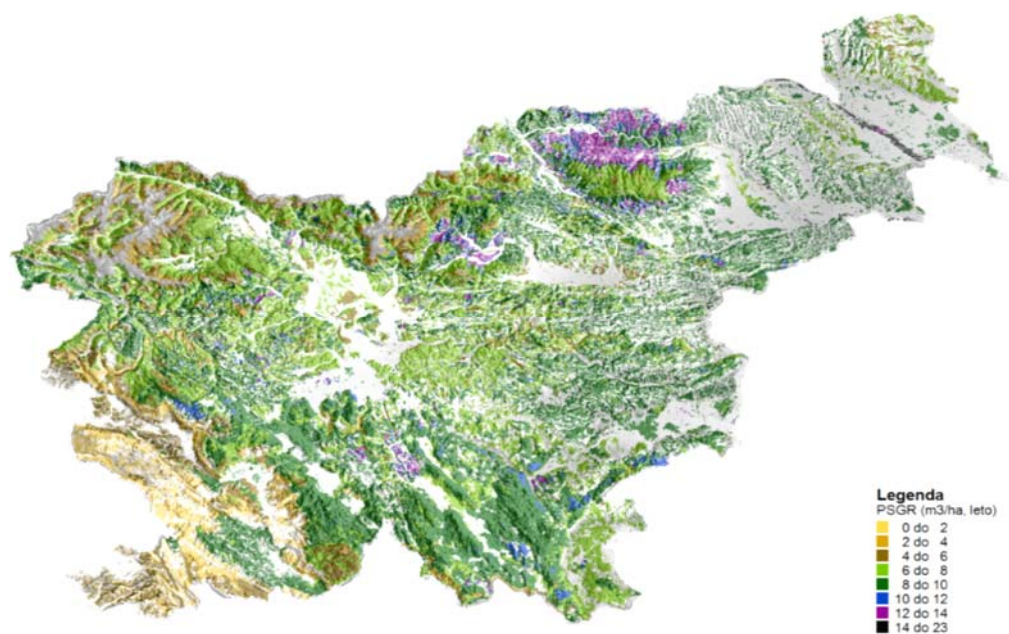
Slika 4: Območja gozdov z zelo poudarjenimi ekološkimi funkcijami (vir: ZGS, 2016)

Slika 5: Območja gozdov z zelo poudarjenimi socialnimi funkcijami (vir: ZGS, 2016)

Slika 6: Območja gozdov z zelo poudarjenimi proizvodnimi funkcijami (vir: ZGS, 2016)

Slika 7: Karta produkcijske sposobnosti gozdnih rastišč (PSGR) v Sloveniji (karta povzeta po Kadunc in sod., 2013; Bončina in sod., 2014)

2.4 Turizem in rekreacija

V Sloveniji v preteklih desetletjih lahko beležimo porast in diverzifikacijo turistične in rekreacijske ponudbe, kar lahko razumemo kot odgovor na povpraševanje sodobnega turista. Poleg tradicionalnega, običajno sezonsko naravnane obmorskega in smučarskega turizma so se razvili številni zdraviliški kraji, opazen je trend povečevanja števila turistov v mestih, številni turisti pa iščejo tudi sprostitev na podeželju, v bolj oddaljenih in manj obiskanih krajih.

V primestnih območjih (urbanizirano podeželje) se spodbuja razvoj rekreacijske infrastrukture v naravnem okolju (npr. različne oblike rekreacijskih poti, ki služijo tudi kot alternativna oblika motoriziranemu prometu za dnevne migracije).

Znotraj podeželskih območij z dobro prometno povezanostjo, ki gravitirajo na lokalne centre, se spodbuja razvoj turistične infrastrukture (predvsem nastanitvenih zmogljivosti) v lokalnih centrih, obstoječe nastanitvene zmogljivosti (npr. terme) se skuša povezati v celostno regionalno turistično ponudbo.

Odmaknjena podeželska območja, ki so manj poznana, a jih odlikuje ohranjena narava in privlačna kulturna krajina, se razvija tudi kot turistični produkt za razne alternativne oblike turizma in rekreacije. V teh območjih ne spodbuja masovnega turizma, temveč se skuša povezati obstoječe turistične kapacitete, jih po potrebi nadgraditi in ponuditi kot celoto.

Razvojni potenciali (+) in omejitveni dejavniki (-) za usmerjanje razvoja turizma in rekreacije

Podnebje

(-) Mile zime predstavljajo težave pri delovanju številnih slovenskih smučišč, predvsem tistih nižje ležečih.

Vode

(+) Vode predstavljajo enega najprivlačnejših elementov za razvoj rekreacije in turizma. Poleg morske obale, ki tradicionalno privlači številne turiste predvsem v poletnih mesecih, se razvija turistična ponudba tudi ob jezerih (Bled, Bohinj) in rekah (Kolpa, Soča, Sava, itd.), kjer pomemben delež predstavljajo vodni športi, pa tudi razvoj namestitvenih kapacitet ob vodi (npr. kampi) ter številnih rekreacijskih poti, speljanih ob vodotokih.

Kmetijska zemljišča

(+) Ponudba lokalno pridelane hrane turistom.

Gozdovi

(+) Gozdovi v Sloveniji pokrivajo okrog 60% površine in predstavljajo okolje, ki je zelo privlačno za razvoj turizma in rekreacije. Gozdovi v bližini večjih urbanih centrov imajo še poseben pomen za vsakodnevno rekreacijo mestnega prebivalstva, če so s sistemom koridorjev povezani s širšim zaledjem pa lahko predstavljajo izhodišče za pohodništvo in kolesarjenje.

Zelena infrastruktura

(+) Tako na lokalni, mestni ravni, kot tudi na višjih ravneh predstavlja omrežje zelene infrastrukture enega ključnih prostorskih potencialov za razvoj rekreacije in turizma. Zelena infrastruktura povezuje urbana območja z zaledjem ter omogoča prehajanje iz popolnoma urbanega prostora, preko predmestnih in kmetijskih območij, do naravno bolj ohranjenih predelov.

Krajinska pestrost/prepoznavnost in identiteta krajin

(+) Slovenske krajine odlikuje visoka stopnja pestrosti, ki je rezultat tako naravnih razmer, kot tudi načinov gospodarjenja s prostorom. Ohranjena kulturna krajina je na podeželju eden ključnih potencialov za razvoj turizma. Še posebej v odmaknjenih podeželskih območjih, ki so običajno krajinsko izredno privlačna, lahko turizem pomembno prispeva h lokalni ekonomiji.

Kulturna dediščina

(+) Kulturna dediščina je eden temeljnih potencialov za razvoj turizma tako v mestih, kot na podeželju. Pri tem je poleg snovne dediščine (kamor uvrščamo tako nepremično kot tudi premično dediščino) treba opozoriti na nesnovno dediščino, ki je živa zlasti v podeželskih, še posebej bolj odmaknjenih območjih. Pri tem gre za razne šege, običaje, zgodbe, ki so del lokalne kulture in okrog katerih se pogosto razvijajo razni dogodki, festivali, sejmi, itd. ki v podeželska območja privabijo številne obiskovalce.

Dostopnost in infrastrukturna opremljenost

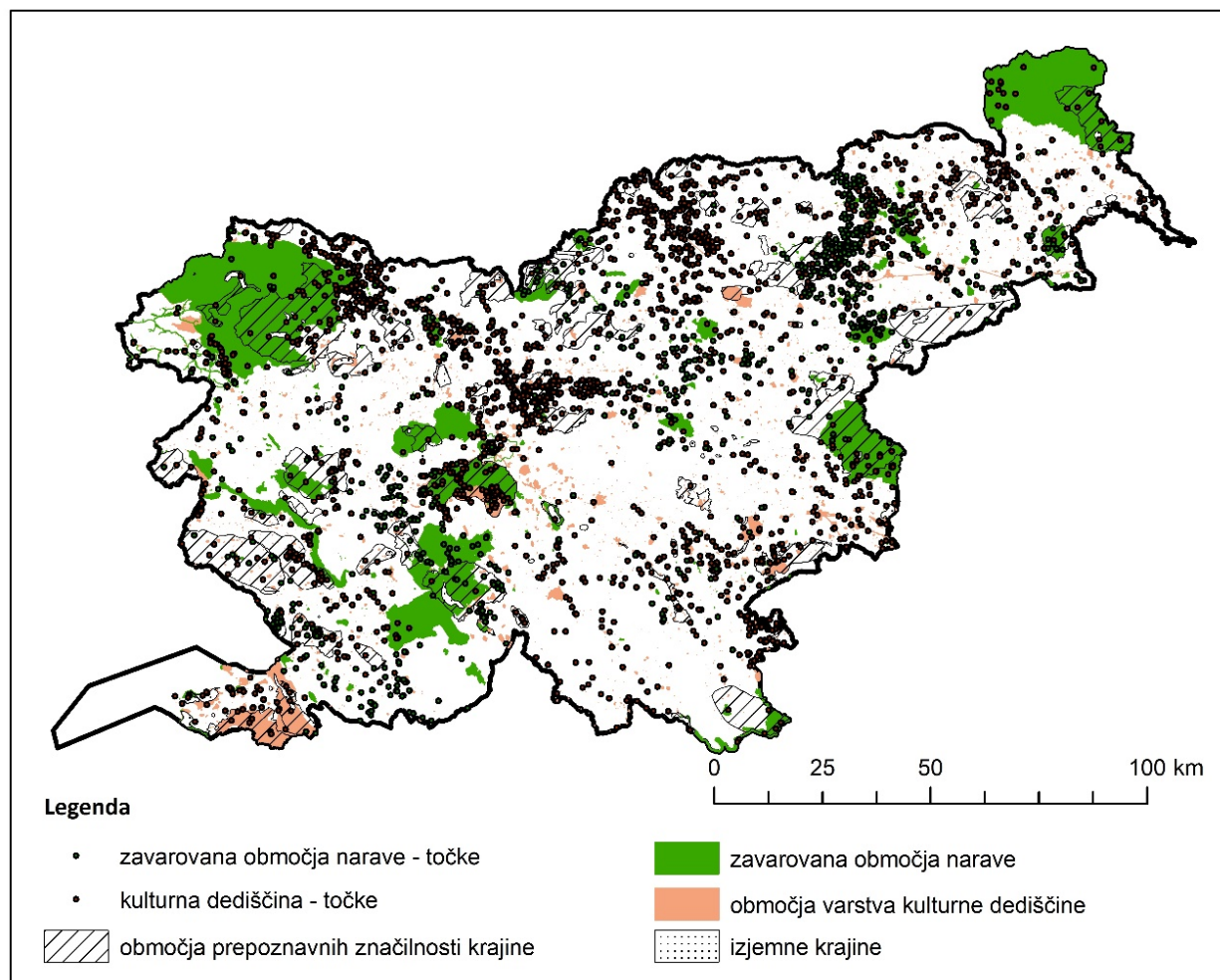
(+/-) Dobra dostopnost je nedvomno eden od ključnih predpogojev za razvoj turizma v podeželskih območjih. Večina območij je dokaj dobro povezana s cestnim omrežjem, vendar veliko pomanjkljivost predstavlja javni potniški promet – številni kraji so brez osebnega avtomobila praktično nedostopni.

Slabše dostopnost odročnih podeželskih območij prav tako zmanjšuje njihovo privlačnost za turiste.

Človeški viri

(+) V podeželskih območjih, kjer so zaposlitvene možnosti slabše, je smiselno spodbujati del prebivalstva, da se usmeri v turistično ponudbo oz. si v turizmu poskuša poiskati vsaj dopolnilni zaslužek (npr. sezonska turistična ponudba na kmetijah).

(-) Območja, ki se praznijo a so privlačna za razvoj turizma pogosto nimajo ustreznih človeških virov (npr. ustrezno izobražen kader), ki bi lahko opravljal to delo. Sezonski značaj dela ter posledično manjši zaslužek pa tudi nista stimulatивna, da bi se iskalci zaposlitve preselili v ta območja. Prav tako so za odprtje delovnega mesta na tem področju običajno potrebna dokaj velika finančna sredstva.

Slika 8: Potencialna območja za razvoj turizma in rekreacije (Vir: ARSO, MK)

2.5 Mineralne surovine

V Viziji in ciljih prostorskega razvoja Slovenije je zapisano, da so naravni viri ustrezno zaščiteni, njihova raba za gospodarski razvoj pa racionalna in trajnostna.

V Sloveniji so prisotne energetske¹⁶, kovinske in nekovinske mineralne surovine. Okoli 16 % ozemlja Slovenije je geotermično perspektivno. Od kovinskih mineralnih surovin potencialno ekonomsko pomembna lahko postanejo predvsem nahajališča živega srebra, svinca in cinka, bakra, antimona, železa in boksita. Od nekovinskih mineralnih surovin prevladujejo nekovinske mineralne surovine nižje vrednosti, to so mineralne surovine za industrijo gradbenega materiala ter za gradbeništvo.

¹⁶ V izhodiščih za prenovu SPRS je poudarjen težnja po zmanjšanju energetske odvisnosti od fosilnih goriv na eni strani ter povečanje proizvodnje energije iz obnovljivih virov na drugi strani.

Kljub dolgi tradiciji izkoriščanja mineralnih surovin (živo srebro v Idriji, lignit v Velenju), v zadnjem obdobju zapiramo podzemne rudnike energetskih in kovinskih mineralnih surovin, ostajajo le rudniki (površinski kopi) nekovinskih mineralnih surovin in en podzemni rudnik premoga. Rudnik urana Žirovski vrh je v fazi zapiranja že od leta 1991. Rudnik v Mežici (svinec in cink) je zaprt od leta 2005, v Idriji (živo srebro) pa od 2014. Največji delež tako predstavlja izkoriščanje nekovinskih mineralnih surovin za gradbeništvo in gradbeno industrijo. Glede na dosedanje trende izkoriščanja in programe razvoja gospodarstva, predvsem na področju infrastrukturne izgradnje objektov (ceste, železnice, stanovanjska gradnja), predvidevamo, da bodo potrebe po posameznih nekovinskih mineralnih surovinah, v prvi vrsti za gradbeništvo, ostale dolgoročno aktualne tudi po letu 2015. Mineralne surovine za gradbeništvo, ki jih bodo izkoriščali v površinskih kopih, bodo tako v prihodnosti še vedno ostale pomemben dejavnik nacionalnega gospodarstva in razvoja (Mineralne surovine v letu 2014).

Glede na pomembnost za državo ali regijo mineralne surovine razdelimo v naslednje skupine:

S strateške mineralne surovine (vezane na vitalno delovanje države) – predvsem energetske surovine

G gospodarsko pomembne mineralne surovine, ozko vezane na določeno lokacijo (neposredna geološka pogojenost nahajališča),

A mineralne surovine, pomembne za identiteto države ali regije (avtohtoni materiali),

O ostale gospodarsko pomembne širše dostopne mineralne surovine je možno pridobiti na različnih lokacijah na določenem območju.

Razvojni potenciali (+) in omejitveni dejavniki (-) za izkoriščanje mineralnih surovin

Potenciali in omejitveni dejavniki v tem poglavju so obravnavani nekoliko drugače, saj gre pri izkoriščanju mineralnih surovin za dejavnost, ki je izrazito vezana na vir – nahajališče in obenem (za razliko od kmetijski zemljišč in gozdov) zelo prostorsko omejena oz. točkovna. Potencial tako predstavlja izključno nahajališče. Če gre za redko in gospodarsko pomembno surovino, lokacija ni pomembna (primeri Žirovski vrh, Mežica in Idrija, Pohorje), pri pogostejših mineralnih surovinah (predvsem kamnolomi) so zaradi transportnih stroškov pomembni kriteriji še: izdatnost vira, dostopnost ter potrebe po viru. Ob gradnji avtocestnega križa so se tako odpirali številni kamnolomi v bližini gradbišč.

Ker gre pri izkoriščanju mineralnih surovin v večini primerov za časovno omejeno dejavnost – po določenem obdobju, ko je vir izčrpan (ali celo prej), se ga preneha izkoriščati. Zato v tem poglavju opozarjamo tudi na potencial, ki ga predstavljajo opuščena območja izkoriščanja mineralnih surovin za ostale dejavnike.

Naravna ohranjenost in biotska raznovrstnost

(-) Lahko predstavlja omejitveni dejavnik za izkoriščanje mineralnih surovin (predvsem pri umeščanju novih kopov in širitvi obstoječih).

Zelena infrastruktura/krajinska pestrost/biotska raznovrstnost

(+/-) V tem primeru gre za obraten odnos, saj opuščeni dnevni kopi (npr. gramoznice, kamnolomi) lahko predstavljajo enega od potencialnih elementov zelene infrastrukture. Npr. opuščene zalite gramoznice v sicer intenzivno obdelani kmetijski krajini (Pomurje) postanejo zatočišče za številne rastlinske in živalske vrste, povečujejo krajinsko pestrost in biotsko raznovrstnost.

Prepoznavnost in identiteta krajin/ Kulturna dediščina

(+) Posamezna območja so prepoznana prav po mineralni surovini. Takšen primer je gotovo Idrijski rudnik živega srebra, ki je vpisan v UNESCO register svetovne kulturne dediščine, pa Pohorje, poznano po tonalitu. Tehniška dediščina, ki ostane po zaprtju nahajališč je tako potencial za razvoj turizma, predstavlja pa tudi močan element identitete kraja. Tudi območje Velenjskega premogovnika z novonastalo jezersko krajino daje temu območju edinstveno prepoznavnost.

Dostopnost in infrastrukturna opremljenost

(+/-) Dostopnost in infrastrukturna opremljenost je ključna pri izkoriščanju mineralnih surovin, saj gre (predvsem pri nekovinskih surovinah za gradbeništvo) za izkoriščanje surovin v velikih količinah, kar pomeni tudi velike potrebe po transportu. Neustrezne dostopne ceste, še posebej skozi stanovanjska naselja pogosto pomenijo nezadovoljstvo lokalnega prebivalstva (primer kamnoloma Verd, kjer tovarnjaki odvažajo material neposredno skozi vas).

Vprašanja za razpravo v FS

Kateri razvojni potenciali in omejitveni dejavniki so še pomembni za razvoj posamezne dejavnosti na podeželju?

Preglednica 8: Usmeritve za razvoj dejavnosti po posameznem tipu podeželskih območij (dopolnjeno po obravnavi na FS1 – [modro](#))

Tip podeželskega območja	Urbanizirano podeželje	Jedrna podeželska območja	Odmaknjena podeželska območja
Dejavnost POSELITEV Manjka identiteta	Krepitev funkcij v območjih, kjer se je prebivalstvo povečalo, javne storitve pa niso sledile (vrtci, zdravstvena oskrba, javni transport). Zgoščevanje poselitve (večstanovajske stavbe).	Krepitev vloge manjših regionalnih središč, da prebivalcem zagotavljajo čim večje število javnih funkcij. Preprečevanje razpršene gradnje.	Povezovanje manjših občinskih središč za zagotavljanje dostopnosti do funkcij vsem prebivalcem. Preprečevanje nadaljnje razpršene gradnje.
KMETIJSTVO	Pridelava zelenjave za oskrbo mest. Izkoriščanje degradiranih območij za alternativne oblike proizvodnje (rastlinjaki). Problem razdrobljenosti zemljišč Tržna usmerjenost	Tržno usmerjeno kmetijstvo, Posodabljanje kmetijske proizvodnje – povečevanje kmetij, modernizacija, namakanje. Prilagajanje merila kmetijske proizvodnje sodobnim načinom/zahtevam kmetijske proizvodnje ob hkratnem upoštevanju značilnosti kulturne krajine in ohranjanju njenih najpomembnejših elementov prepoznavnosti.	Ekološko kmetijstvo, lokalno specifični pridelki in izdelki, razvoj blagovnih znamk v povezavi s prepoznavnostjo krajine, turizmom in ohranjanjem narave. Kmetijstvo kot ohranjevalec tradicionalne podobe kulturne krajine. Novi tipi služb Tržno usmerjeno – oplemeniten primarno kmetijstvo
GOZDARSTVO	Poudarek na ekoloških in socialnih funkcijah gozda – gozd kot blažilec temperaturnih ekstremov, ekološki koridorji, zelena infrastruktura, rekreacijska raba. Problem razdrobljenosti zemljišč	Poudarek na gospodarskih funkcijah gozda ob sočasnem zagotavljanju vseh ostalih.	Gozdarstvo kot pomembna gospodarska dejavnost predvsem za samotne kmetije. Ekološka in varovalna funkcija gozda – sklenjeni gozdni kompleksi, varovanje strmih pobočij.
TURIZEM IN REKREACIJA	Razvoj rekreacijske infrastrukture obmestnih območij, poudarjanje večfunkcionalnosti (zeleni sistem + alternativna oblika prevoza v šolo in na delo + rekreacija).	Nadaljnji razvoj zdraviliškega turizma. Povezava z ostalimi območji za zagotovitev celovite turistične ponudbe.	Povezovanje vseh sektorjev in razvoj skupnih, regionalnih in/ali lokalnih blagovnih znamk: turizem + prepoznavnost krajine + naravna ohranjenost + tradicionalne obrti in izdelki. Turizem kot dopolnilna dejavnost na kmetijah. Turizem in rekreacija, ki ne obremenjujeta okolja.
MINERALNE SUROVINE	Usmeritve za izkoriščanje mineralnih surovin niso vezane na tip podeželskega območja, temveč na lokacijo surovine (predvsem pri strateških in gospodarsko pomembnih) in na potrebe po mineralni surovini (predvsem za gradbeništvo).		

3 **NAVEZAVA NA CILJE SPRS: KATERE CILJE ZASLEDUJEMO IN NA KAKŠEN NAČIN** (preglednica je namenjena diskusiji in dopolnjevanju v FS)

Cilj iz SPRS	Razvojni potenciali/omejitveni dejavniki											
	Podnebje	Relief	Vode	Kmetijska zemlj. + samooskrba	Gozdovi	Naravna ohr. + biodiverziteta	Zelena infrastruktura	Krajinska pestrost	Kulturna dediščina	Prepoznavnost + identiteta krajin	Dostop + infr. opremljenost	Človeški viri
Racionalen in učinkovit prostorski razvoj							Povezava urbanih in podeželskih območij, alternativne oblike transporta				Enake možnosti za vse prebivalce pri dostopanju do storitev, preprečevanje nadaljnega razprševanja poselitve	
Večja konkurenčnost slovenskih mest									Potencial za razvoj turizma			Izkoristiti potencial in ideje mladih, izobraženih in nezaposelnih
Kvaliteta življenja v mestih in na podeželju	Izkoristiti ugodne mikroklimatske pogoje pri umestitvi objektov			Kakovostna lokalno pridelana hrana			Ekosistemske funkcije	Kakovostno bivalno okolje		Ohranjati tradicionalno strukturo podeželskih naselij		
Zagotavljanje prostorske identitete Slovenije									Ohranjati nepremično kulturno dediščino in njen prostorski kontekst	Ohranjati regionalne in lokalne krajinske značilnosti ter s tem prepoznavnost krajin		
Prožnost/odpornost in prilagodljivost na spremenjene razmere				Trajno varstvo kmetijskih zemljišč, pridelki, odporni na vremenske razmere, namakanje			Blaženje temperaturnih ekstremov		Uporaba tradicionalnih, okolju prilagojenih konceptov umeščanja stavb v prostor in njihovega oblikovanja z uporabo sodobnih materialov in tehnologij			

VIRI

- Ahern J., 1995. Greenways as a Planning Strategy. *Landscape and Urban Planning* 33(1-3): 131-155.
- Ahern J., 2007. Green infrastructure for cities: The spatial dimension. V: *Cities of the future towards integrated sustainable water and landscape management*. Novotny V., Brown P. (ur.), London, IWA Publishing: 267-283.
- Benedict M. A., McMahon E. T., 2001. *Green infrastructure: Smart conservation for the 21st century*. Washington, Sprawl Watch Clearinghouse: str.
- Bončina, A., Kadunc, A., Poljanec, A., Dakskobler, I., 2014. Prostorski prikaz produkcijske sposobnosti gozdnih rastišč v Sloveniji. *Gozdarski vestnik* 72, 4: 183-197.
- Building a green infrastructure for Europe, 2013. Brussels, European Comission: 24 str.
- Copus A. (ed.), 2011. EDORA – European Development Opportunities for Rural Areas: final report, 58 str.
- Drozg V., Pelc S., 2008. Konceptualne smeri v slovenski geografiji podeželja. *Revija za geografijo* 3-2: 87-100.
- EEA, European Environment Agency, 2004, 2009,
<http://www.eea.europa.eu/themes/agriculture/intro> (4. maja 2016)
- Green infrastructure functions and benefits
<http://ec.europa.eu/environment/nature/ecosystems/docs/Table%201%20GI.pdf> (11. novembra 2016)
- Jaeger, J., Schwick, Ch., Hennig, E., Orlitova, E., Soukup, T., Nazarnia, N., Kienast, F., 2015. Zersiedelung aus landschaftsökologischer, sozialer und siedlungstechnischer Sicht. *Forum für Wissen. WSL Berichte, Heft 33*: 15-25.
- Kadunc, A., Poljanec, A., Dakskobler, I., Rozman, A., Bončina, A., 2013. Ugotavljanje proizvodne sposobnosti gozdnih rastišč v Sloveniji. Vsebinsko poročilo o realizaciji projekta. Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, Biotehniška fakulteta, Ljubljana.
- Kladnik D., Ravbar M. 2003. Členitev slovenskega podeželja. *Geografija Slovenije* 8. Ljubljana, Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU: 196 str.
- Kovačič M., Gosar L., Fabijan R., Perpar A. 2000. Razvojano-tipološka členitev v Republiki Sloveniji (Agrarna ekonomika in politika, študije 6). Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo, INŠTITUT ZA AGRARNO EKONOMIKO: 129 str.
- Mazza, L., Bennett, G., De Nocker, L., Gantioler, S., Losarcos, L., Margerison, C., Kaphengst, T., McConville, A., Rayment, M., ten Brink, P., Tucker, G., van Diggelen, R., 2011. *Green infrastructure implementation and efficiency. Final report for the European Commission, DG Environment on Contract ENV.B.2/SER/2010/0059*. Institute for European Environmental Policy, Brussels, London.
- McDonald L., Allen W., Benedict M., O'Connor K., 2005. Green Infrastructure Plan Evaluation Frameworks. *Journal of Conservation Planning* 1(1): 12-43.
- McHarg I., 1969 (1992). *Design with Nature*. New York, John Wiley & Sons.

Mejía C. V., Shirotova L., de Almeida I. F. M., 2015. Green infrastructure and German landscape planning: comparison of approaches. Urbani izziv 26 supplement.

Mineralne surovine v letu 2014. Geološki zavod Slovenije, 2015.

Naumann S., Davis McK., Kaphengst T., Pieterse M., Rayment M., 2011. Design, implementation and cost elements of Green Infrastructure projects. Final report to the European Commission, DG Environment, Contract no. 070307/2010/577182/ETU/F.1, Ecologic institute and GHK Consulting.

Ndubisi F., 2002. Ecological Planning. Baltimore, The Johns Hopkins University Press.

New Rural Policy: Linking up for growth. OECD, 34 str.

Perpar A. 2014. Ključni dejavniki razvojne uspešnosti podeželskih območij v Sloveniji. Doktorska disertacija. Univerza v Ljubljani Biotehniška fakulteta. 180 str.

Poročilo o prostorskem razvoju, 2015. Ministrstvo za okolje in prostor.

PRP, 2015. Program razvoja podeželja 2014-2020. http://www.program-podezelja.si/images/SPLETNA_STRAN_PRP_NOVA/1_PRP_2014-2020/1_1_Kaj_je_program_razvoja_pode%5BEelja/POTRIJEN_PRP_13_2_2015/PRP_2014-2020_potrijen_13.2.2015.pdf (29. avgusta 2016)

Slovar slovenskega knjižnega jezika (<http://slovarji.ck.uni-lj.si/sskj/okvir.asp>) (30. septembra 2016)

Spletni slovar Cambridge (<http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/countryside>) (30. septembra 2016)

Sporočilo komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in odboru regij: Zelena infrastruktura – izboljšanje evropskega naravnega kapitala. Evropska komisija, 2013, 11 str.

Terluin I. J. 2001. Rural Regions in the EU; Exploring differences in economic development. PhD. Thesis. Groningen, Faculteit de Ruimtelijke Wetenschappen Rijksuniversiteit: 265 str.

Vizija in cilji prostorskega razvoja Slovenije, 2016. Ministrstvo za okolje in prostor.

Youngquist T. D., 2009. What is green infrastructure? An evaluation of green infrastructure plans from across the United States. Graduate Theses and Dissertations. Paper 10602.

ZGS, 2016. Podatkovne zbirke o gozdovih Slovenije. Zavod za gozdove Slovenije, Ljubljana.